

KARD ÉS LANT

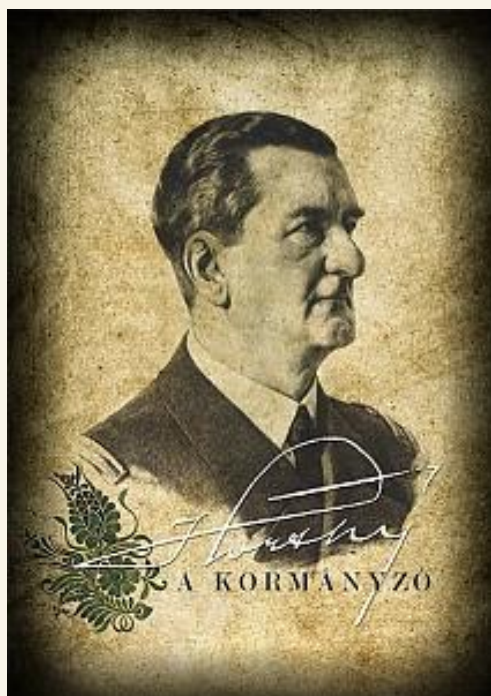
A TÖRTÉNELMI VITÉZI REND PEST TÖRZSSZÉKÉNEK KULTURÁLIS ÉS IRODALMI HÍRLEVELE 2022. MÁRCIUS

Március régi magyar neve Böjtmás hava. Az elnevezés arra utal, hogy március a böjt második hónapja.

A nagyböjt java többnyire valóban márciusra esik. Hónapunkat nevezték Kos havának is a március 21-ével kezdődő új csillagászati év első hónapjáról.

Március 1. – vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzóvá választása

„A kormányzóválasztás -, mint már említettem -, a béketárgyalások idején történt. Magyarország államfői méltóságának betöltése ilyen helyzetben igazán nem gyakorolhatott senkire sem csábító hatást. Még a legvakmerőbb nagyravágyó előtt sem lehetett volna kívánatos feladat az ezeréves ország felszámolásában az államfő szerepe. De éppen ebben az időben kellett az országnak olyan államfő, akinek feltétlen nemzeti érzéséhez kétség sem férhetett. Így fogtam fel feladatomat és ebben a tudatban vállaltam magamra a hivatalommal járó súlyos kötelességeimet.”

„A kormányzó újratemtette az évszázadok óta nem létező magyar államot. Ez Horthy Miklós elévülhetetlen érdeme.” (Nemeskürty István)

A magyar nemzethez!

A nemzetgyűlés 1920. március 1-én
- az államfői hatalom kérdésének végleges rendezéséig -
Magyarország kormányzójává választotta
nagybányai Horthy Miklóst,
a nemzeti hadsereg fővezérét.

Előzmények

A világháború után, az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követő zűrzavaros idők közepette Magyarországon egy átmeneti, exlex állapot uralkodott. Olyan közjogi vákuum keletkezett, amely lehetetlenné tette az állam normális működését. A történelmi államkeretek széthullottak, a törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalmi ágazatok nem működtek, s az 1918 előtti államapparátus már nem, az új rezsím hatásai pedig még nem működtek. Ebben a helyzetben alapvetően szükségessé vált az alkotmányosság helyreállítása. Meg kellett például határozni az ország leendő államformáját. Ausztria a köztársasági államformát választotta és még a kontinuitást is tagadta az 1918 előtti osztrák állammal. Nálunk a köztársaság eszméje a tanács-köztársaság bukása után elvesztette támogatását. A Magyar Történelmi Alkotmány alapján egyértelműnek tűnt a nagyobb politikai stabilitást ígérő királyság ezeréves intézménye, amit a győztes nagyhatalmak is támogatták. Csak az Ausztriával való közös jövőt, illetve a Habsburg uralkodók visszatérését tiltották meg. Az 1723-as Pragmatica Sanctio és az 1867-es kiegyezéskori alkotmányos elvek szerint a magyar nemzet önálló királyválasztói joga újraéledt. A királyság melletti egyértelmű állásfoglalás után azonban komoly problémát és ellentétet hozott a király személyének kérdése a Habsburg folytonosságot támogató legitimisták és a nagyobb támogatással bíró, szabad királyválasztás elvén álló erők között.

1919. július 6-án Horthy Miklós, a monarchia utolsó flottaparancsnoka meghirdette a nemzeti hadsereg újbóli létrehozását. Erre azért volt szükség, mert még az őszirózsás forradalom idején, Károlyi Mihály egy váratlan ötlettől vezérelve úgy kívánta bizonyítani az antant hatalmak felé Magyarország békés szándékait, hogy egy rendelettel szélnek eresztette a teljes magyar hadsereget. Ez még akkor sem volt ésszerű lépés, ha egy demoralizálódott, csekély harcértékű hadseregről beszélünk, és a frontról hazatérő katonák néhol fosztogattak vagy egyéb bűncselekményeket követhettek is el.

Huszár Károly, az alkotmányosság helyreállításával 1919 novemberében megbízott koalíciós kormány miniszterelnöke - áthidaló megoldásként - javaslatot nyújtott be, hogy az állami főhatalom gyakorlásának végleges rendezéséig a nemzetgyűlés az államfői teendők ideiglenes ellátására a magyar állampolgárok közül titkos szavazással válasszon kormányzót. E közjogi méltóság nem volt hagyomány nélküli a magyar történelemben. Jó példa rá Hunyadi János, aki 1446-1452 között Habsburg Albert utószülött fia kiskorúsága idején volt kormányzó, illetve Kossuth Lajos, a Habsburg-ház 1849-es trónfosztása után töltötte be e tisztséget. Így aztán a gondolat gyorsan széles körben elfogadottá vált országszerte.

Az alkotmányos államműködés helyreállításához vezető úton az első lépcsőfokot egy ideiglenes törvényhozó testület, a nemzetgyűlés választása jelentette. 1920 januárjában tartották meg a parlamenti választásokat.

Horthy leteszi a kormányzói esküt a Nemzetgyűlésben

„A nemzetgyűlés 1920. február 16-án ült össze és első feladatául az államjogi helyzet tisztázását tűzte ki. A koronás király nem mondott le jogairól. Elmozdítása csak forradalmi cselekedet lehetett volna. A felfordulás idején történt ugyan ilyesmi, azonban Magyarországnak köztársasággá történt kikiáltását minden alkotmányosan gondolkodó magyar érvénytelennek tartotta és a Friedrich-kormány is ennek megfelelő magatartást tanúsított. Másrészt a szövetségesek József főherceget nem személye miatt, hanem kifejezetten azért kényszerítették visszalépésre, mert a Habsburg-ház tagja. A nemzetgyűlés, mint a nemzeti szuverénitás hordozója, akként oldotta meg a

kérdést, hogy a tényleges helyzet megállapítását iktatta törvénybe, vagyis kimondta, hogy az Ausztriával való kapcsolatunk és egyúttal az 1867-es kiegyezésünk is megszűnt, viszont a királyi hatalom gyakorlása 1918. november óta csupán szünetel; és arra az időre, amíg ez ismét gyakorolhatóvá válik, kormányzó választását rendelte el.”

A megválasztott (kisgazda- kereszténypárti többségű) nemzetgyűlés február 27-én fogadta el első törvényét „az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről”. Az új politikai rendszer ezen alaptörvénye alapján Magyarországon megmaradt a királyság intézménye, de a királyi hatalom gyakorlásának egyidejű szüneteltetése mellett. Így tulajdonképpen létrejött a király nélküli királyság. A hivatalos intézmények a M. kir. elnevezést használták, a bíróságok pedig ítéleteiket a Magyar Szent Korona nevében hozták. A törvény megalkotta a kormányzóság intézményét, melyben a kormányzó részére komoly, de a királyéhoz képest korlátozottabb jogosítványokat állapított meg. Nem illette meg például a törvények szentesítésének, csak a kihirdetésének joga. Nem adományozhatott nemességet, nem rendelkezett főkegyúri joggal. A végrehajtó hatalmat a nemzetgyűlésnek felelős minisztérium útján gyakorolhatta, rendelkezései csak az illetékes felelős miniszter ellenjegyzésével voltak érvényesek. A nemzetgyűlés és a kormány ellenőrzése nélkül élhetett viszont a legfőbb hadúr jogaival. Egy törvénycikk értelmében a kormányzó sérthetetlen volt, és a királlyal azonos büntetőjogi védelemben részesült.

E törvény értelmében a Nemzetgyűlés gyakorolta a törvényhozó hatalmat, a kormányzó pedig - a Nemzetgyűlésnek felelős minisztériumon keresztül - a végrehajtó hatalmat.

A Magyar Távirati Iroda alapítása

A köz javára létrehozott magyar nyelvű hírszolgálat, a Magyar Távirati Iroda a világ egyik legrégebbi hírügynöksége, 1881. március 1. óta áll fenn.

A Magyar Távirati Iroda alapításának érdeme főként két országgyűlési gyorsíró és szerkesztő, Maszák Hugó és Egyesy Géza nevéhez fűződik. Ők voltak azok, kik 1880-tól a bécsi hírügynökség állandó budapesti tudósítóiként dolgoztak, majd I. Ferenc József által is szentesített engedélyt kaptak „a valónak megfelelő objektív táviratok szerkesztésére és szétküldésére”. Maszák és Egyesy a távirati teendőik között különös hangsúlyt helyeztek a vidéki lapok tudósítására, emellett megbízható, hiteles hírek szerzéséről gondoskodtak az ország jelentékenyebb pontjairól. Ennek megfelelően augusztus végére felállítják a brassói, fiumei, kolozsvári, nagyváradi, pécsi, szegedi, sepsiszentgyörgyi, eperjesi, zágrábi és bukaresti ügynökségeket.

Sikeres munkálkodásuk újabb állomásaként az alapítók elérték, hogy az állami támogatással továbbított MTI-táviratok elsőbbséget kapjanak a magánsürgönyökhöz képest, és már a táviratok terjedelmét sem korlátozták. A magyar kormány 1882. június 1-i hatállyal, félhivatalos jelleggel engedte működni a Távirati Irodát, és még a nemzetközi szerződések megkötésére is felhatalmazta. A félhivatalos jelleg teljes önállósága 1882 augusztusára érte el teljességét. Ez épp akkoriban történt, amikor a bécsi távirati iroda körlevélben tudatta ügyfeleivel, hogy megszünteti budapesti fiókját és annak helyére az önálló Magyar Távirati Iroda lép, „amely 1883. január 1-jétől az egyedüli és kizárólagos joggal bír, hogy a Magyar Korona országainak területén távirati hírekkel lássa el a sajtót”.

Március 2. - Hamvazószerda

A hamvazószerda keresztény ünnep, a farsangi időszak utáni első nap, a húsvét ünnepét megelőző 40 napos nagyböjt kezdete. A nagyböjt a keresztények számára a bűnbánati időszak, amely alkalmat ad arra, hogy méltóképpen felkészülhessenek a húsvét megünneplésére. Neve onnan származik, hogy az őskeresztények vezeklésként hamut szórtak a fejükre, ez a 12. századtól az egyházi szertartás része lett (hamvazkodás). Hamvazószerdával kezdődik a nagyböjt, a negyvennapos vezeklő és böjti időszak (latinul quadragesima), amely Jézus böjtölésének és kínszenvedésének emlékezte.

Március 13. - A nagy pesti árvíz – 1838

John Hürlimann: Árvíz a pesti Színház-téren, 1838

„Soha, semmiféle hatalom nem lesz képes a Dunát szabályozott partok közé szorítani.” (Korabeli vélekedés.)

„Soha nem értem ennél borzasztóbb estét és éjjelt. Leírni az én tollam és talán senkinek is tolla sem képes. Az egészének minden egyes vonása olyan, mely már magában egy-egy rémítő képet alkotna: s százanként oly jelenetek, együtt és egymással vetélkedve, melyek közül csak egynek is látása életfogytig megmaradó borzasztó emlék.” (báró Wesselényi Miklós)

„Tízfelé is akarván s kelletvén menni s csak egyfelé mehetni; százat is látni egyszerre veszélyben s annak egyszerre csak harmadán segíthetni s a többit a halál torkában hagyni; visszautasítani a már merülésig teli hajótól az atyát, a férjet, kinek gyermekei vagy felesége már benn vannak s ezeknek jajjait s zokogását hallani, oly valami, mit képzelni is borzasztó, de tapasztalni s százszorosan tapasztalni szívetrepszó.” (báró Wesselényi Miklós)

1838. március 13-án a pesti lakosok arra ébredtek, hogy a védógátak átszakadtak, és a Duna jelentős mértékben megnövekedett vize kilépett medréből. A vadul hömpölygő folyó elárasztotta az egész várost, melynek következtében több ezer ház omlott össze.

1838. március 13-án öntötte el a Dunán levonuló jeges ár Pestet. Másnap a csepeli gátat is áttörte az ár és romba döntötte a falut. Pestnél a tetőzés 15-én állt be. Az árvíz először a mai belvárost öntötte el, a Deák Ferenc utca és a Váci utca környékét, a váci gát átszakadása után az északabbra fekvő városrészeket is, március 14-én pedig a déli soroksári gát is átszakadt.

A Duna március 15-i tetőzéskor a mai Nagykörút mentén volt a legmagasabb a víz. A Ferencvárosban 2,6 méteres vízmélységet mértek. Az iszonyú áradatban a város hihetetlen sebességgel omlott össze s merült el. Pest 1337 holdnyi lakott területéből 1300 került víz alá. Háromezer ház dőlt össze, feleannyi rongálódott meg súlyosan, több mint százötven ember meghalt, ötvenezer pedig egyik pillanatról a másikra hajléktalanná váltak.

Az árvíz miatt 50-60 ezren hajléktalanná váltak, és mintegy 22 ezren mindenüket elveszítették. A mai Orczy téren álló Ludovika - napjainkban

Magyar Természettudományi Múzeum - új épületében tízezer menekült kapott szállást (erre emlékeztet a főbejárati kapualjban ma is látható tábla).

Az árvíz szintjét jelző tábla a Nemzeti Múzeum kerítésén

„Március 13-án ... öt órakor újra megindult (a jég) s nemsokára tornyosulni kezdett, valamint törni és forrni a jégtömegeket duzzadva emelő s újra szétzúzó hatalma a dühöngeni készülő Dunának. A víz partjain már túllépett, a bőszyült folyam a váci töltést már átszakította, de a jég folyvást haladván, a nézők csoportja s majd minden azt hitte, hogy mérgét már kiöntötte. Ezen reményben színházba mentem, s még nem vala vége a darabnak, midőn híre futamodott, hogy a víz már a városban van" - ezeket a sorokat jegyezte fel naplójába báró Wesselényi Miklós azon a kritikus napon, amelyről Pest, Buda és a környék lakói nem is sejtették, hogy egy addig soha nem látott súlyos katasztrófának még csak a kezdetét jelenti.

A szervezett mentés csak az árvíz másnapján (14-én) indult meg, ugyanis a lakosság és nem utolsó sorban a város vezetése bízott a megerősített védő töltésekben, így nem készültek fel ilyen méretű katasztrófára. A Pestet határoló töltéseket az év elején ugyanis megerősítették, a töltés magassága elérte az addigi legnagyobb, az 1775-ben levonult jeges árvíz szintjét. 1838-ban azonban ez sem volt elég, a gátak nem bírták a nyomást, több helyen is átszakadtak, utat engedve az árnak.

Látva Pest város vezetésének fejetlenségét, a mentés és a segélyezések megszervezésére és irányítására József nádor Lónyai Jánost nevezte ki árvízi királyi biztosnak.

A mentés és a menekülés csónakokon történt: a „cél" az erősebb belvárosi házak emeletei, padlásai, valamint a külvárosban lévő, vagy magasabban elhelyezkedő épületek voltak. A belváros területén lévő templomok, rendházak is zsúfolásig megteltek menekültekkel, hiszen ezek jóval erősebb szerkezetű, így a víznek jobban ellenálló épületek voltak, mint a belvárost akkor jellemző vályogházak. Ilyen jelentősebb árvízi menedékhely volt többek között a Deák téri evangélikus templom vagy a mai Ferenciek terén álló ferences rendház és templom.

Annak ellenére, hogy szinte azon nyomban megkezdődtek a mentési akciók, melyben az arisztokrácia tagjai közül is jó néhányan kivették részüket, számtalan ember lelte halálát a megállíthatatlan áradatban. Sokan

egyszerűen belefulladtak vagy megfagytak a vízben, másokat pedig az omladozó házak romjai temettek maguk alá.

A mentés során hősiességével, segítő készségével és kitartásával kitűnt egy magyar nemes úr: Wesselényi Miklós báró, akit ezért az „Árvízi hajós”-nak nevezték el, és neveznek mind a mai napig. Öt napon át csónakjával a város utcáit róva, szinte szünet nélkül mentette az embereket. Hősies helytállását számos emlékmű és irodalmi alkotás örökítette meg.

Wesselényi így ír az árvíz második napjáról: „Már ekkor kezdettek a házak omlani s dűledezni. Ezeknek ropogása, rohanása, a víz közt emelkedő porfellegek, a rémítő sikoltás, sírás, ordítás borzasztó képét mutatta a dülő enyészetnek.”

1838. március 13-18. között elpusztult a fejlődő főváros legnagyobb része: 4.252 házából 1.146 maradt csak épen.

Március 14. - Gróf Esterházy János

„Csak az a nemzet érdemes jobb sorsra és örök életre, amely meg tudja becsülni nagyjait, és amelynek mindig szeme előtt lebeg azok példát adó munkássága.”

„Ezen a földön születtem, szívem lelkem gyökere annyira ezen a földön él, hogy itt maradok köztetek, és veletek fogom átélni a rossz napokat is... mert ha másokat maradásra biztatok, én sem mehetek el innét.”

„Sem álláspontom, sem magatartásom nem függ attól, hogy ez vagy az a kormány ezt miképp méltányolja, mert a kormányok élete mulandó, a népeké azonban örök, hacsak maguk nem ássák alá létüket”

„Mi a történelmünkből megtanulhattuk, hogy csak olyan törekvés jut diadalra, amelynek mártírjai vannak.“

„Esterházy Jánosról, a keresztény politikusról kell beszélnünk nap mint nap, mert általa mosható tisztára a »politikus« szitokszavunk. Ha ő róla mondjuk: Ő a politikus, akkor mintha azt mondanánk: a közjó erkölcsös szolgája. Így válik minősíthetővé a mai közélet szereplője is: van-e benne legalább tizednyi az Esterházy János alapegységéből? Mert tudnunk kell: Esterházy a tükrünk, a legfényesebb tükrünk. Általa keletkezhet egy hullámösszeecsengés a tükörbe néző mai politikus egyénisége és meggyőződése, valamint Esterházy szellemi értékrendi és közéleti értéke között. [...] (Duray Miklós)

Galánthai gróf Esterházy János (Nyitraújlak, 1901. március 14. - Mirov, Csehszlovákia, 1957. március 8.) a felvidéki magyarság mártírja, hitvalló keresztény politikusa, az emberi- és kisebbségi jogok védelmezője.

Életrajza

1901. március 14-én született a felvidéki Nyitraújlakon. Előkelő főnemesi családból származott. Emberi jellemének, életszemléletének kialakulásában nagy szerepet játszott családja, illetve azok a családi tradíciók, amelyek hosszú évszázadok során jellemző vonásává váltak a történelmi Esterházy családnak. Az Esterházy család galántai ágából származó ősei ellenzéki magyar arisztokraták voltak. Dédapja az 1849-ben Csák Lászlóval együtt kivégzett báró Jeszenák János nyitrai főispán, a szabadságharc kormánybiztosa volt. Nagyapja, gróf Esterházy István, Pozsony főispánja, a magyar szabadságharcban huszárkapitányként harcolt. Apja, idősebb Esterházy János gróf, Ottó főherceg segédtisztje volt. a magyar főrendi házban ellenzéki magatartásáról közismert Esterházy korán elhunyt. 1905-ben bekövetkezett halála miatt az édesanya, a lengyel származású Tarnowska Erzsébet grófnő egyedül nevelte három gyermekét: Lujzát, Jánost és Máriát. Élete első időszakának - és egész életére kiható - meghatározó élménye volt a lengyel édesanyjától kapott mély istenhit. Kiskorától apja és anyja nyelvén beszélt, de szülőhelye és környéke magyar és szlovák lakosságának kultúráját is magába szívta.

Az 1938-ban, az első bécsi döntés után, Kassa képviselőjeként a város átadásakor sokak meglepetésére bejelentette, hogy a visszacsatolás ellenére Szlovákiában marad az odaszakadt mintegy 65-70 ezer magyarral vállalva sorsközösséget. Tette ezt annak ellenére, hogy Magyarországon felsőházi bársonyszék és - minő hasonlóság - tárca nélküli miniszteri poszt várt volna rá. A város átadásakor mondott beszédének első mondataiban nyilvánosan kérte Horthy kormányzótól, hogy adják meg ugyanazokat a jogokat a szlovák kisebbségnek, amelyeket ő Prágától a magyaroknak kért. Szót emelt a magyar csendőrök brutalitása ellen is. „Minden nemzetnek vagy nemzetiségnek joga van arra, hogy saját nemzeti létét itt a Duna-medencében maradéktalanul megőrizze, még abban az esetben is, ha azt nem élheti saját független államának kereteiben. Ennek természetes következményeként vallom azt az elvet, hogy a magyarországi szlovákoknak meg kell kapniuk mindazt, amihez, mint nemzetiségnek isten-adta joguk van. Viszont a magam részéről nem mondhatok itt le semmilyen magyar jogról.”

A szlovák parlamentben Esterházy János volt a hivatalos szlovák politika egyetlen ellenzéke. Konzervatív emberként egyaránt elutasította a bal- és jobboldali szélsőségeket. Sohasem vált az egész államberendezkedést egyre inkább meghatározó náci ideológia kiszolgálójává. („A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt” - mondta.) Fábry Zoltán a fasizmus egyetlen szlovákiai ellenfelének nevezte.

A várbörtön mellett felállított jelképes síremléke

László Gyula születésének napja

László Gyula

„Az, amit eddig a honfoglalásról tanultunk és tanítottunk, mind igaz. Ebben semmiféle változás nem történt. A 896-os honfoglalás történelme szilárdan áll, amit a magam felvetése ehhez hozzáfűz, csupán annyi, hogy Árpád magyarjai a Kárpát-medencében már javarészt magyarokat találtak, akik előttük a 670-es évek táján özönlöttek ide.”

„Az Akadémia által elfogadott finnugor származtatás száműzte a kutatók érdeklődési köréből mindazt, ami ellentmondott volna a tannak, és ez az egyoldalúság mind a mai napig uralkodik a magyar őstörténet kutatásában: a régészek szinte csak illusztrációkként szolgálnak a nyelvtudomány tételeihez.”

„Nemes becsvágyam, hogy már életemben névtelenné váljak. Ami munkáimban jó, az észrevétlen beleépül régészetünkbe, köztudatunkba, ami pedig esendő azt úgymint elemészteti az idő.”

„Boldog vagyok, szeretettel tölt el, hogy ezt az életet magyarul élhetem, gondolkozhatok, érezhetek, láthatok.”

„Kisgimnazista koromban két életpálya felé vágytam: megkeresem a székelyek őstörténetét, vagy pedig nagy festő lesz belőlem. Érdekes, hogy egész életemben megmaradt ez a kettősség: az őstörténet és a művészet. Tudva, tudatlan édes nemzetemet szolgáltam.”

„A szegény ember régésze szeretnék lenni, azok életét szeretném kutatni, amik mi is voltunk.”

„...egy pillanatra sem feledkezünk meg arról, hogy nem valamilyen távoli múlt ismeretlen népéről van szó, hanem a magyar nép, népünk elődeiről, és szeretettel és tisztelettel, de igazságosan akarunk szólni róluk.”

László Gyula 1910. március 14. Kőhalmon, a Székelyföld és a Szászföld határvidékén levő községben született. Nagyváradon 1998. június 17-én halt meg. Széchenyi-díjas magyar régész-történész, képzőművész, egyetemi tanár. Édesapja id. László Gyula Székelyudvarhelyen szerzett tanítói oklevelet. A nagyobb részét szász lakosságú Kőhalom (Nagyküküllő m.) magyar állami iskolájában volt tanító, majd igazgató. Szabad idejében Posta Bélának, a nagy hírű kolozsvári régészprofesszornak a vidéki megfigyelőjeként tevékenykedett. Később, a család Erdélyből történt kiutasítása után Budapesten a Néprajzi Múzeum könyvtárában kapott állást. Édesanyja, a Bibarcfalván született Tordai Vilma három esztendősen korábban árvaságra jutott, egy tanító nevelte fel.

A kis László Gyula az 1916-os román betörés előtt a családdal menekülve Balatonlellén kezdte meg iskolai tanulmányait, amit szülőhelyén, Kőhalomban fejezett be. A gimnáziumot a trianoni döntést követően vagonlakó erdélyi menekültként Szolnokon kezdte meg 1920-ban, majd a budapesti Kölcsey gimnáziumban folytatta és itt érettségizett. Hamar felfigyeltek rendkívüli rajzkészségére és 16 éves korában beírták Szőnyi István Szabadiskolájába. Innen az út érettségi után egyenesen a Képzőművészeti Főiskolára vezetett. Azt tervezte, hogy festőművész lesz, hiszen kiváló rajz- és megfigyelő képességgel

rendelkezett, grafikái és festményei nem mindennapi tehetségről árulkodtak. A Képzőművészeti Főiskolán egy francia nyelvtanfolyamon ismerkedett meg élete párjával, Vidra Máriával.

Egy itáliai tanulmányúton Leonardo rajzait látván úgy ítélte meg, hogy neki nincs keresnivalója ezen a pályán. Visszakanyarodott a már korábban megszeretett régészethez és a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult tovább. Ókeresztény régészetet, néprajzot, magyar régészetet hallgatott, 1935-ben summa cum laude doktorált. Közben díjtalan gyakornoki állást vállalt a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeumban.

László Gyula: Emese álma

Pályafutását a Magyar Történeti Múzeumban kezdte a nagy szakmai tekintélynek örvendő Fettich Nándor régész keze alatt. A második világháború idején még Kijevben is tanulmányoztak régészeti leleteket, sőt a kijevi Lavra kolostorban álló múzeum régészeti anyagát sikeresen megmentették- Miután hadműveleti területen dolgoztak, német katonai egyenruhát kellett viselniük. Ezt később a fejére is. A második bécsi döntés után 1940-től Kolozsváron a Bolyai Egyetemen egyetemi, majd nyilvános rendkívüli és rendes egyetemi tanár lett.

Igazi lokálpatrióta volt, akit a kommunista román hatalom nem tűrt volna meg az egyetemen, ezért 1949-ben Budapestre költözött. Nemsokára a már akkor is nagy hírű Fettich Nándor figyelt föl a tehetséges fiatalra és hívta magához a Nemzeti Múzeumba. Itt sokat tanult még gróf Zicny Istvántól, a nagy tudományú magyar őstörténet-kutatótól. 1951-57-ben múzeumi előadóként, illetve osztályvezetőként dolgozott, 1957-1980 között tanárként archeológusok nemzedékeit képezte és szorgalmasan kutatott és írt.

Itt alakította ki kutatási módszerét, amit régészeti néprajznak szoktak nevezni. László Gyula így vall erről: „Munkásságomra véges-végig jellemző az erős néprajzi érdeklődés. Az egykori élet kutatása; sohasem lettem a leletek fetisimadója. A lelet az élet vetülete volt számomra, amelyben ki lehet bontani egykori mestere és gazdája minden napját. Sok-sok módszertani, megfigyelésbeli eredményem azóta már annyira átment a köztudatba, annyira természetessé vált, hogy már nem is tudják kitől származik s ez így van. jól! Írtam már valahol, nemes becsvágyam, hogy már életemben névtelenné váljak. Ami munkáimban

jó, az észrevétlen beleépül régészetünkbe, köztudatunkba, ami pedig esendő azt úgylis elemészti az idő."

László Gyula: A csodaszarvas üldözése

Nagy sikert hozott számára módszerének összefoglalását jelentő könyve, „A honfoglaló magyar nép élete”. Ez volt az első kísérlet a honfoglaló magyarság teljes kultúrájának, termelési és társadalmi rendjének teljes áttekintésére. Itt fejtette ki és bizonyította azt az elméletét, hogy a temető az élő település megfelelője és abban annak családi és társadalmi megfelelői érvényesülnek. A sírok néprajzi szemléletű vizsgálata nagyon sok hitvilági elemet mutatott ki, különösen a samanizmussal, a temetési szokásokkal, ezeket a néprajz még eddig csak részben értékesítette. A Püski Sándor kiadásában 1944 kora nyarán megjelent könyv olyan gyorsan elfogyott, hogy még ugyanezen a nyáron a második kiadást nyomtathatták abban az időben, ami egyáltalán nem kedvezett a tudományoknak. Később az Egyesült Államokban is kiadták és 1989-ben egy reprint kiadást nálunk is készítettek belőle.

Fodor István majd fél évszázaddal később így értékelte a könyvet: „A 40-es évek elejétől honfoglalás kori régészetünk kutatásában is igen jelentős szemléletbeli változásokat hozott László Gyula munkássága. Az egykori élet teljességének megismerésére törekvő kutatási módszere magába foglalta a honfoglalóinknál megfigyelt jelenségek eredetének vizsgálatát is, amely szinte az egész eurázsiai térséget átfogta. Idevágó első eredményeit a honfoglalók életerői írott nagyszerű munkájában foglalta össze 1944-ben. A 40-es és 50-es években elmélyülten foglalkozott a magyar őstörténet régészeti nyomainak felkutatásával, s elméleti szinten világosan megfogalmazta a tennivalókat”

Hunor és Magor - László Gyula rajza

Mintegy 25 könyvet és több mint 600 cikket, tanulmányt jelentetett meg a régészet, a művészettörténet témaköréből. Noha elsősorban régészként dolgozott, képzőművészeti kiállításai is országsszerte nagy sikert aratott. Fél évszázad alatt több mint kilencven kiállításon szerepeltek művei. Több mint ezer rajzot, kétszáz festményt, sőt még néhány szobrot is őriz hagyatéka. Nagy mennyiségű rajzát őrzik napjainkban a Néprajzi Múzeum falai között.

Nyugdíjazása utáni legfontosabb művének az 1988-ban megjelent Árpád népét tartotta. Bevezetőjében így fogalmazta meg a Magyarországon elsőként általa kikísérletezett és művelt régészeti néprajz lényegét: „...a múlt nem azonos azzal, ami megmaradt belőle. Nagyrészt csak a szilárd anyagokból való tárgyak vagy a nyelvi emlékek maradtak meg, az érzelmi, lelki mozzanatok a semmibe enyésztek. Mi megkíséréljük feleleveníteni azt is, ami feledésbe merült, mert enélkül a múlt nem élet, legfeljebb csak technika- és eseménytörténet.”

Mi volt László Gyula titka? Az, hogy megtanult olvasni a földben is, és ezáltal eljutott az ásatás teljesen egyéni és eredeti módszeréhez. Erről így vallott: „Húsz esztendőmbe került, mire odáig jutottam, hogy ne csak azt lássam meg, ami a földben van, hanem azt is, ami a föld felett - lehetett, csak nyoma, emléke, látszólag nem maradt. Pedig e »nincs« is »láthatóvá« válhat, csak igen-igen kifinomult módszerekkel, eszközökkel kell közeledni hozzá. (...) S nagyon hosszú, lassú, csapdákkal, tévedésekkel teli úton kellett végigbukdácsolnom, mire megtudtam: az is valóság, amit nem látok.”

László Gyula sok évtizeden át ásta, vizsgálta, elemezte a honfoglalás kori temetőket, és fokozatosan tárult fel előtte a halott falvak élete. A csontvázak, viseletek, fegyverek, lószerszámok, díszek, ékszerek, étkezési- és munkaeszközök maradványai László Gyula számára olyan „tanúvallomások” lettek, amelyekből megpróbálta egyre pontosabban és részletesebben rekonstruálni, láthatóvá tenni a több mint ezer évvel ezelőtti magyar települések mindennapi életét, műveltségét és közösségi szerkezetét, rendjét.

„Egyszóval munkás és játékos mindennapjaink őseit keressük, munkájukat becsüljük, játékaik, dalaik szépségét kutatjuk, érdekel, hogy mit énekeltek, milyen volt a menyegzőjük és milyen temetésük, hogyan képzeltek el a másvilágot. Közben egy pillanatra sem feledkezünk meg arról, hogy nem valamilyen távoli múlt ismeretlen népéről van szó, hanem a magyar nép, népünk elődeiről, és szeretettel és tisztelettel, de igazságosan akarunk szólni róluk.”

A rengeteg adat egységes értelmezése során az 1960-70-es évekre dolgozta ki a kettős honfoglalás elméletét, vagy ahogy ő fogalmaz: feltevését, ami László Gyula régészeti-történelmi életmű-felének (a másik fele a képzőművészet volt) a központi elemévé vált. E forradalmian új, sok vitát kiváltó, a Kádár-rendszer hivatalos történettudósainak többsége által elutasított feltevés lényege az, hogy amikor Árpád népe megjelent a Kárpát-medencében (a 9. század végén), itt már nagy tömegű magyar népet talált.

László Gyula: Vadászat – solymászat

Az egyre nagyobb számú temetői ásatások leleteiből László Gyula arra a következtetésre jutott, hogy a 670-680 körül a Kárpát-medencébe keletről beáramló késő-avar (onogur vagy onogundur) népnek és Árpád népének régészeti hagyatékai igen jól elkülönül (más a temetkezési módja. Más a fegyverzet, a viselet, a lószerszám stb.). E két nép temetőinek térképre vetítése azt mutatja, hogy nagyrészt nem egymásra települtek, hanem egymást mozaikszerűen kiegészítve népesítették be a Kárpát-medencét, és nyoma sincs egyfajta hódítás eredményeként bekövetkező pusztításnak vagy rátemetkezésnek.

A 11. századtól már adománylevelek, falu-, patak- és dülőnevek, a terepjárások leírásai, személynevek sokasága tanúskodik arról, hogy a Kárpát-medence belsejét csaknem színmagyar szállásterületek foglalták el, csak itt-ott voltak szláv, valamint a török népekre jellemző foltok. Ahol a késő-avar temetők sűrűjét találták, ott is nagyrészt magyarok voltak a helynevek, éppúgy, mint Árpád magyarjai településeinek területén. Kik adhatták a magyar helyneveket ott, ahol Árpád magyarjainak sírjai, telepei hiányoznak? Természetesen akik ott laktak: a késő-avarok, akiket a korabeli Európában - Nyugattól Bizáncon át az oroszokig - onoguroknak (ungar, ungarus, hungarus, ongarese, venger stb.) hívtak. Az is bizonyosságot nyert, hogy a 8-9. században - tehát Árpád népének honfoglalása előtt! - sok onogur-magyar név bukkan fel a nyugati forrásokban, sőt ismert volt egy strata ungarorum/via hungarorum (magyar út) is.

Géza nagyfejedelem

László Gyula kettős honfoglalás elmélete máig megkerülhetetlen, amiért a hivatalos álláspont képviselői részéről folyamatosan sok támadás érte, éri. E

támadásokra adott válaszában érvényessége nem kopott meg: „Az Akadémia által elfogadott finnugor származtatás száműzte a kutatók érdeklődési köréből mindazt, ami ellentmondott volna a tannak, és ez az egyoldalúság mind a mai napig uralkodik a magyar őstörténet kutatásában: a régészek szinte csak illusztrációkként szolgálnak a nyelvtudomány tételeihez.”

Bár a hivatalos történetírás és - oktatás máig sem fogadta el László Gyula kettős honfoglalás elméletét, mégis szégyen, hogy a Széchenyi-díjas polihisztor tudóst a Széchenyi alapította Akadémia nem választotta tagjai közé. Ugyanakkor a Magyar Művészeti Akadémia egyik megbecsült tagja volt, s e körben mondta el egy évvel a halála előtt, hogy nagyon szeretne volna kidolgozni a kettős magyar történelem képletét, de már nincs rá ideje.

Szerinte az egyik történelem 670 táján az onogur-magyar földművesekkel kezdődött és a jobbágyság történetével folytatódott, a másik pedig a nemesség történetét foglalja magában a 896-os honfoglalástól kezdődően. A két történelem 1848-ban: a nemzeti érdekegyesítés, a jobbágyfelszabadítás, a jog- és teherenyelőség megvalósításával egyesült. László Gyula a tanítványaira hagyta örökül az előbbi, nagyrészt még megíratlan történelem kutatását, hiszen ő egész életében a szegény emberek régésze akart lenni.

Nyughelye a Farkasréti temetőben

Jellemzésül álljon itt egy önvallomása: „Sokáig voltam régészetünk persona non grata-ja, de ez nem bántott, mert hiszen magam vágytam arra, hogy még életemben elfelejtsenek! Ami maradandó érték munkásságomban, az váljék a magyar közműveltség szerves részévé név nélkül, ami pedig esendő volt bennem, azt amúgy is kirotálja az idő.” (Unitárius Élet, 1992. IX-X.)

Június 17-én reggel Nagyváradon karosszékében érte a hirtelen halál, mielőtt elindult volna erdélyi körútja első előadására. Egy nappal korábban távozott körünkből, mint hogy megélte volna a 88 év, 88 plusz 8 napot. „A fekvő nyolcas, a végtelen jelképezi az emberi élet teljességét és az idők határtalanságát; ez többszörösen megadatott neki” - írta róla egyik régész tanítványa. A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. A sírja felett álló kopjafát fia faragta.

Emlékezete

Tudományos és képzőművészeti hatását mi sem bizonyítja jobban, mint a számos kitüntetés és nemzetközi elismerés mellett elnyert Széchenyi- és Magyar Örökség-díjak. Halála után a nevét felvette egy fővárosi gimnázium, barátai, tanítványai megalakították a László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesületet. Emlékét idézik a budapesti otthona falán elhelyezett emléktábla, kopjafa az erdélyi Alsócsernátonban, Székelyudvarhelyen és az ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban kiállított domborművek. Balatonrendesen utcát neveztek el tiszteletére.

Március 15. - Egy győztes forradalom 1848

„A mi forradalmunk Pesten, március 15-én nem vérontás volt, hanem egy szép ünnep, a szabadság ünnepe: ezerek meg ezerek csoportoztak össze Isten ege alá, ezerek meg ezerek emelték égre kezeiket, s egy szívvel, szájjal mondták Petőfi Sándor után az eskü szavait.” (Arany János)

„A ti életeteknek a szabadság olyan, mint a halnak a víz, madárnak a levegő, vadnak a rengeteg. Legyetek inkább halni készek véle, mint élni nélküle. Midőn mindeneteket föláldozátok érte és a szabadságot megnyerétek, nem vesztétek semmit, hanem nyertetek mindent.” (Bozzai Pál)

„Tartsátok tiszteletben e napot, melyen a nép szava először megszólalt. Március 15-e az, írjátok föl szíveitekbe és el ne felejtsetek. (Jókai Mór)

*„Ébredj ember, ünnep van ma
emlékezz a régi harcra
viseld büszkén a kokárdát
idézd fel az ősök álmát...
Nem kell ma már hősnek lenni
dolgod annyi, jól dönteni
méltósággal ünnepelni
igaz, magyar ember lenni ...”
(Törő Zsóka: Március ünnepe)*

*A nagy március nagy
Ifjuságának örökösei,
A szabadságot, amit ők kivívtak,
Nektek kell békében megőrzeni!
(Bartók Lajos)*

***Tartsátok tiszteletben e napot, melyen a nép szava először megszólalt.
Március 15-e az, írjátok föl szíveitekbe és el ne felejtsetek. (Jókai Mór)***

Március 19. - Magyarország német megszállása

Magyarország 1944. március 19-én, a német megszállással elveszítette a nagyon súlyos áldozatok által „megszerzett” „állami önrendelkezését”. A német megszállással új korszak kezdődött Magyarország történetében: az 1918-ban elnyert teljes szuverenitás és függetlenség véget ért, amit aztán csak 1990-ben sikerült újra visszaszerezni.

Német haditerv Magyarország ellen

Veessenmayer, Magyarország teljhatalmú ura

1943. szeptember 8-án az olasz Badoglio-kormány Mussolinit megkerülve bejelentette, hogy Olaszország leteszi a fegyvert. A kiugrás sokkolta a német vezetést. Bár Hitlernek később Olaszország másik felének megszállásával sikerült elérnie, hogy ez a rész még mindig a Duce mellett harcoljon. Mindenesetre az olasz front megjelenése felértékelte Magyarország és Románia szerepét. Hazánk a Balkán és Ukrajna összeköttetésében kulcsfontosságú volt, és Romániával együtt a szovjet front felé fontos felvonulási területnek számított. Emellett - mint az a német kormányzati iratokban is olvasható - a totális háborút vívó Harmadik Birodalomnak Ukrajna kiesésével nagy szüksége volt a magyar mezőgazdaság termékeire, amit nem hagyhatott egy esetleges „olaszos” átállás esetén elveszni.

Az olasz kiugrás után másnap létrejött a titkos megállapodás Magyarország és Anglia között. Egy nagyon rövid ideig a magyar kormány azt hihette, hogy siker kísérte próbálkozásait. A tervek megvalósulásához az kellett volna, hogy a nagyhatalmak is úgy cselekedjenek, ahogyan a kormány várta, a körülmények azonban minden irányból sokkal kedvezőtlenebbül alakultak. Horthy 1944. február végén levelet írt Hitlernek, amelyben követelte a magyar csapatok hazahozatalát, mondván, azok majd a Kárpátok gerincén megvédik az országot. Titkon ez már egyfajta előkészület volt arra, hogy a magyar vezetés megpróbálja bevárni a szövetségesek balkáni partraszállását, s akkor a honvédség leteszi a fegyvert.

A balkáni partraszállás soha nem valósult meg, az olaszországi hadműveletek pedig lassúságuk miatt méltán érdemelték ki a „Csiga-hadművelet” nevet. Olaszország átállását követően pedig villámsebesen, már szeptember 30-ra elkészült Magyarország megszállásának terve, amely a Margarethe-I. fedőnevet kapta. A Wehrmacht vezetési törzse emellett Románia megszállási tervét is elkészítette Margarethe-II. fedőnév alatt.

A döntés időzítését rövid távú okok indokolták: a szovjetek már megközelítették a Kárpátokat, a németek nem kockáztathattak egy újabb partizánháborút, egy magyar kiugrás pedig, katasztrofális helyzetet eredményezett volna a fronton. Ha a magyarok utat nyitnak a Vörös Hadseregnek az Alföldön, azonnal összeomlott volna a keleti front déli szárnya. A német hírszerzés, részletes információkkal rendelkezett Kállay Miklós magyar kormányfő nyugati béketapogatózásairól, ami - az olasz helyzet mellett - újabb okot adott Hitlernek a megszállás előkészítésére.

Másrészt Hitler egy angol-amerikai légideszant támadással is számolt, ami már szinte biztos, hogy magyar átállással járt volna. Hitler félelme nem volt alaptalan: Churchill valóban tervezte, hogy Itália mellett a Balkánon is offenzívába kezd, mielőtt a Vörös Hadsereg odaérne - valóban, a megszállás hamarabb is bekövetkezhetett volna, ha az angolok és amerikaiak nagyobb erőkkel megjelentek volna a Balkánon. Ezért Hitler 1944 februárjában az önálló akció mellett döntött.

Kállay politikája 1944 februárjára-márciusára zsákutcába jutott, hiszen a németek bizalmát már régen elvesztette, a nyugatiak bizalmát nem nyerte el, a Szovjetunióét viszont nem kívánta elnyerni. A belpolitikában is elszigetelődött: a háborúellenes ellenzék számára kevés volt „a béketapogatózás”, a németbarát jobboldal számára viszont túlságosan is sok.

A náci vezetők régóta ellenszenvvel szemlélték a magyar kormány tevékenységét, kiválási szándékait, amelyekről pontos információik voltak. Hitler bizalma 1943 áprilisa óta Horthyban is végleg megingott.

A Führer a magyar megszállás esetében román, szlovák és horvát, míg Románia esetében magyar és bolgár seregek bevonásával számolt, ami azt is mutatja, hogyan akarta kijátszani Hitler egymás ellen Közép- és Kelet Európa egymással viaskodó államait. Végül nem Hitler eredeti terve valósult meg. A teljhatalmú megbízott Veesenmayer és a hírszerzést vezető Schellenberg meggyőzte őt, hogy Magyarországot csak németek szállják meg, ne vonja be szomszédainkat, mert az kiszámíthatatlan mértékű ellenálláshoz vezethet.

A németek Magyarországgal szemben a katonai eszközöket politikai megoldással kívánták kombinálni. Hitler német hivatalnokokra akarta bízni a magyarországi közigazgatást, Veesenmayerék viszont egy „magyar megoldást” javasoltak, szerintük elegendő a „várbeli klikk”-nek nevezett elit kicserélése. Ez is igen távol állt az állam klasszikus önállóságától, de valami csökkentett mozgástér így is maradt, összehasonlítva mondjuk a Cseh-Morva Protektorátussal. Ezért kerülhetett sor a kiugrási kísérletre is.

Hitler sürgette a végrehajtást és 1944. február 28-án parancsot adott a Margarethe-I. végső formájának kidolgozására, március 11-én pedig a végrehajtására, amelyet másnap aláírt. További két hadosztályt rendelt a megszálláshoz, és kidolgozták a megszállás részeként a „Trójai faló” hadműveletet is, amely Budapest elfoglalását két-két, Bécsből illetve Belgrádból induló ejtőernyős különítményre bízta. A hadműveleteket Foertsch tábornok és von Weichs vezértábornagy vezette.

Érdemi magyar katonai ellenállással a németek nem számoltak. Pontosan tudták, hogy az egyik magyar hadsereg a Kárpátok előterében állt, a másik pedig Erdélyben. A határokat három égtáj felől kellett volna védeni a sokkal fejlettebb Wehrmacht és SS csapatok ellen. Ráadásul, a trianoni béke nemcsak gazdaságilag, katonailag is megnyomorította az országot, amit még felerősített, hogy Romániával szemben Magyarország meglehetősen kevés fegyvert kapott a németektől. A magyar hadsereg fegyverzete így természetesen gyenge és hiányos volt.

A németeknek azt is tudták, hogy a magyar katonai vezetés nem készült fel - és tegyük hozzá, katona és fegyver nélkül nem is készülhetett fel - egy esetleges megszállás elhárítására. Maximilian von Weichs német vezértábornagy kijelentette: ha a magyarok együttműködnek, akkor huszonnégy órát vesz igénybe a bevonulás, ha nem, akkor tizenkettőt.

„Magyarország nemzetté válása még kezdeti állapotában van és még évtizedekig tarthat, amíg az érettség fokát eléri” - jelentette a későbbi követ a magyarországi helyzetről. A megszállással kapcsolatban pedig ezt írta: „a magyar kérdés megoldása, ha egyáltalán lehetséges, csak a kormányzóval együtt hajtható végre, ebből a szempontból is eljött az ideje, hogy megszüntessük Magyarország önállósodásának állapotát.”

Német részről kilenc sereget vett rész Magyarország megszállásában, ezek általában nem összeszokott hadosztályok, hanem ad hoc módon összeállított magasabb egységek voltak, egyik-másik még a hadi létszámot sem érte el. Magyarország sorsa ekkor megpecsételődött.

1944. március 18-ára Hitler tárgyalásra hívta Horthyt, azzal az egyértelmű, a meghívottal persze nem közölt szándékkal, hogy a megszállás idején Horthy ne legyen itthon, tehát ne lehessen döntéshelyzetben. Hitler azzal zsarolta Horthyt, hogy ha nem vele történik a megszállás, akkor nélküle, de úgy már román részvétellel. Ezért sem távozott Horthy. A kormányzó ekkor még azt gondolta, hogy újabb gazdasági elköteleződésekkel meg lehet óvni hazáját a legrosszabbtól. Horthy kormányzó végül a feszült, többször megszakított tárgyalások eredményeként elfogadta Hitler ultimátumát, a megszállás tényét és a Kállay-kormány menesztését. De a Hitlerék által elé tolt proklamációt, amelyben kijelentette volna, hogy az ő hozzájárulásával jöttek be a német csapatok, nem volt hajlandó aláírni. Ezt azzal indokolta, hogy azok nem az ő egyetértésével lépték át a határt, ráadásul a kormányzó minden politikai aktusához a kormány ellenjegyzése szükséges. A német csapatok másnap, 1944. március 19-én érdemi magyar ellenállás nélkül vonultak be Magyarországra. Horthy Miklós előtt két út állt ekkor: vagy hivatalában maradván próbál meg korlátozott lehetőségek mellett ellenállni, vagy lemond és úgy próbál meg még inkább korlátozott lehetőségek között ellenállni. Ez utóbbinak egyenes következménye lett volna, hogy a németek egy teljes mértékben őket kiszolgáló kormányt emelnek hatalomra, az ország erőforrásai száz százalékosan a nácik érdekeit szolgálják, minden hadra fogható férfit a keleti frontra dobznak, a hazai zsidóságot deportálják. A másik lehetőség, hogy elfogadja a megszállást és a helyén marad, megpróbálja „menteni a menthetőt”, a haderőt a honvédő háborúra tartalékolni, a lakosságot és a gazdaságot pedig a lehetőségekhez képest megóvni a németektől. Sőt, a megfelelő pillanatban elrendelheti a mozgósítást és a fegyveres harcot a megszállók ellen. Ez utóbbi mellett döntött, amivel viszont legalizálta a megszállást, és ma éppen ezért a le nem mondásért éri őt a legtöbb támadás.

Az előzőek alapján tehát nem volt és nem is lehetett érdemi ellenállás. Voltak ugyan kisebb összetűzések, mint például az újvidéki hídnál vagy egy-egy repülőtérenél, laktanyánál. Ezek azonban nem befolyásolták a végeredményt. Összehasonlításként: a csehek egyetlen puska lövés nélkül adták át az országukat Hitlernek, noha a cseh hadsereg kifejezetten korszerű, jól felfegyverzett, motorizált haderő volt. A magyar legfelsőbb parancsnokság a körülmények ismeretében utasítást adott a honvéd csapatoknak: ne álljanak ellen. Egyesek ezt úgy értelmezik, hogy a magyar haderő németbarát volt. Voltak németbarát tiszték, de a teljes tisztikar, pláne az egész haderő egésze nem volt németbarát.

Magyarország német megszállása tehát nagyobb atrocitások nélkül történt. A német áldozatok nem haladták meg az 50 főt, míg a magyar honvédelem kevesebb mint tíz személyt vesztett. Március 19-én a lakosság többsége közömbösen fogadta a német erőket és csak fokozatosan döböntek rá a megszállás következményeire. Az angolszász légierő immár kíméletlenül bombázta a fontosabb magyar célpontokat, elsősorban gyárakat és közlekedési csomópontokat. Április 3-a és szeptember 30-a között összesen 19 légitámadás érte az országot. A bombázások következtében mintegy 20 ezer ember halt meg, április végéig közel 100 ezren hagyták el a fővárost. A német hadsereg azon túl, hogy jelen volt, számos középületet lefoglalt és súlyosan megterhelte az ország gazdaságát. Eltartásuk a magyar kormánynak havi 200 millió pengőbe került.

Hatalmas mennyiségű élelmiszer és nyersanyag, kisebb mértékben ipari termék áramlott ki az országból - fizetség nélkül.

Középen Sztójay, akinek kormánya nem a magyar nemzeti érdekeket, hanem a német háborús célokat szolgálta

A Margaréta terv egyik fontos célja a Kállay kormány leváltása és a titkos diplomáciai kapcsolatok felszámolása volt. A németek Imrédy Bélát akarták. Sztójay - bár ő is németbarát volt - Imrédyhez képest már egyfajta kompromisszumnak számított. Horthy Kállayt tartotta volna meg, ha teheti. Ebből a miniszterelnöki kinevezésből is látszik, hogy a megszállással elveszett Magyarország korábbi önállósága. Olyan kormány alakult Budapesten, amelynek a miniszterei is csak német jóváhagyással kerülhettek a székükbe.

Bár nyilvánvalóan a megszállás előtt sem volt teljesen önálló a magyar vezetés, utána már teljes mértékben ellenállás nélkül szavazták meg Sztójay törvényeit azok a képviselők, akik nem bujkáltak vagy nem voltak fogságban. Nagyon sok olyan lépést követelt meg a Harmadik Birodalom, amit külső nyomás nélkül nem lehetett volna érvényesíteni. Ilyenek voltak a Volksbundnak adott jogosítványok vagy a nyersanyagszállítások, lényegében ellenszolgáltatások nélkül. Léteztek szerződések, de Németország többnyire nem vagy csak aránytalanul kis mértékben teljesítette az ezekben vállalt kötelezettségeit.

A németellenes erők megbénítására a Gestapo gyors és alapos tisztogatásba kezdett. Számos neves politikust és közéleti személyt letartóztattak, köztük a legitimista Sigray Antalt, a kisgazdapárti Bajcsy-Zsilinszkyt, a polgári baloldalhoz tartozó Rassay Károlyt, a szociáldemokrata Peyer Károlyt és Baranyai Lipótot, a Nemzeti Bank volt elnökét. Bajcsy-Zsilinszky Endre országgyűlési képviselő fegyverrel fogadta az elfogására küldött németeket, aki a rövid tűzharc során megsebesült, letartóztatták és elhurcolták. 1944. október 11-én a magyar kormány követelésére bocsátották szabadon. A kormányzó tanácsadói és korábbi munkatársai közül Bethlen és Kállay menekülésre kényszerült, Keresztes-Fischert viszont elhurcolták. A letartóztatások mintegy 10 ezer embert érintettek. A MÉP is „rendezte” sorait: 4 parlamenti képviselő-jüket kizárták a pártból, 26 pedig lemondott mandátumáról. Feloszlatták a baloldali pártokat, a Parasztszövetséget, betiltottak több száz egyesületet,

folyóiratot és lapot. Március végén rendeletileg tiltották meg a külföldi rádióadók hallgatását.

Magyarország a tengely része volt ugyan, de a németek megszállta európai területektől és a tengely államaitól eltérően az ország megszállását megelőzően nálunk „nyugalom” és egyfajta „béke” honolt. Működött a parlament, működtek a szakszervezetek is. Más hadban álló országokhoz hasonlóan, nálunk is volt cenzúra, de leginkább katonai kérdések esetében nyilvánult meg, a sajtó meglehetősen szabadon beszélt kényes kérdésekről is, akár csak a képviselők az országgyűlésben. Bár a zsidókkal szemben több korlátozó intézkedés is érvényben volt, biztonságban voltak. Magyarország menedéket jelentett a hazai és ide menekült zsidóságnak éppúgy, mint az üldözött lengyel ellenállóknak avagy a német hadifogságból magyar területre szökött holland, francia, orosz, brit katonáknak. Eddig a napig a magyar vezetés több-kevesebb sikerrel küzdött azért, hogy az ország minél kevesebb vérveszteséggel vészelve át a háborút.

A megszállást követően mindez a múlté lett. Pártokat tiltottak be, politikusokat, újságírókat tartóztattak le, közülük többeket ki is végeztek. Kállay Miklós kalandos úton a török követségre menekült, de a nyilas puccs után feladta magát, előbb a mauthauseni, majd a dachau koncentrációs táborba hurcolták. Általánosságban elmondható, hogy a megszállással elkezdődött a német követelések kényszerű teljesítése katonai és gazdasági téren is.

Az állami élet megőrzött maradványai arra jók voltak, hogy a nyugati hatalmak a magyarokat ne megszállt, hanem csatlós országként kezeljék. A németek viszont a magyarországi erőforrások maximális kihasználására törekedtek. Veessenmayer már 1943 végén világosan megfogalmazta. „Minden magyar ... aki tevékenységével csökkenti megterhelésünket, a Führer tartalékát erősíti ... minden magyar, aki értünk vérzik, csökkenti véráldozatunkat.” Románia megítélése Antonescu révén mégis sokkal kedvezőbb volt, de a csehek is jobb helyzetben voltak. Csehországot a nyugatiak áldozatna és Benes emigráns kormányán keresztül szövetségesnek tekintették, miközben az ország lakossága viszonylag nyugodt körülmények között dolgozott a Harmadik Birodalom javára. A viszonylag zökkenőmentes hatalomváltás után fokozatosan kivonták a német csapatok zömét. Május elejére már csupán 50 ezres megszálló erő maradt az országban, melynek többsége a kelet-magyarországi hadműveleti területeken állomásozott. A német érdekek közvetlen képviselőjét katonai vonalon Greiffenberg tábornok, politikain pedig Veessenmayer teljhatalmú birodalmi megbízott látta el. Mellettük a csekély számú rendőri és SS-erők főparancsnoka, Winkelmann tábornok játszott még komoly szerepet. A magyar honvédség a helyén maradt és felhasználhatónak bizonyult a továbbiakban. A tisztikarban a németek nem tartottak szükségesnek jelentősebb személyi változtatásokat.

Március 25. - URUNK MEGTESTESÜLÉSÉNEK HÍRÜLADÁSA

GYÜMÖLCSOLTÓ BOLDOGASSZONY

Jézus fogantatását, Urunk megtestesülését (Conceptio Domini, Conceptio Christi) ünnepeljük Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén.

Keleten a legrégebbi időktől az egyik legnagyobb ünnep, Rómában a keleti származású I. Sergius pápa (687–701) honosította meg Annuntiatio Domini (az Úr hírüladása) néven. 692-ben említik először, amikor a trullai zsinat helyesnek ítélte nagyböjttben való ünneplését – valószínűleg ekkor már hosszú ideje a jeles napok sorába tartozott. Korábban, Ravennából származó adatok szerint a karácsonyt megelőző vasárnap emlékeztek meg az angyali üdvözletről.

Ezen a napon, ahogy karácsony ünnepén is, a hitvallás „...megtestesült a Szentlélek erejéből, Szűz Máriától, és emberré lett...” szavaira térdet hajtunk.

Gyümölcsoltó Boldogasszony napja **Jézus fogantatásának ünnepe**, Szűz Mária e napon fogadta méhébe Jézust. A hírt Gábrriel arkangyal vitte el a Názáretben lakó Máriának. Március 25-e ezért a legszélesebb értelemben véve termékenység-ünnep. Ez az alapja annak a szokásnak, hogy **ezen a napon végzik a fák oltását, tisztogatását és ezen a napon kell palántázni is, mert az új oltáson, palántán áldás lesz. A hiedelem szerint az a gyermekre vágyó asszony, aki Gyümölcsoltó Boldogasszony napján óránként imádkozik, élete párjának közreműködésével biztosan teherbe esik.** Az Ipoly-vidéki falvakban vigyáztak a frissen oltott fára, mert úgy tartották, ha letörne az ága, az szerencsétlenséget hozna. Zagyvarékason, a Mura-vidéken, Göcsejben él az a hiedelem, hogy a Gyümölcsoltó Boldogasszonykor beoltott fának az ágait nem szabad letörni vagy levágni, mert vér folyna ki belőle. Aki a beoltott fát levágja, az megvakul, halála után pedig elkárhozik. Vannak helyek, ahol Boldogasszonykor a gyümölcsfáról vágott gallyat eltüzelik, hogy ezzel akadályozzák meg a fák férgesedését. Egyes vidékeken a terméketlen fát termővé tudták varázsolni ezen a napon. A moldvai csángók megfenyegették a terméketlen fákat, hogy kivágják őket, mire a fa termővé fordult. Csíki falvakban az ilyenkor oltott gyümölcsfákra rontás ellen piros szalagot kötöttek.

Időjárási megfigyelések

is kötődnek ehhez a naphoz. Ha ilyenkor megszólalnak a békák, akkor még negyven napig hideg lesz. Ha derült az idő, akkor jó termés várható. Ha március 25-én hideg idő van, akkor hamarosan vége a télnek.

Március 29. - Mindszenty József születésének napja

„A reverendába sok sáros csizmát beletörölhetnek, nem számít, a reverenda volt és marad a legedzettebb emberi ruha.”

„Mindenki egy magyar falevél egy közös magyar fáról. Ezeknek a faleveleknek, a vihar akármennyire tépi őket egymástól, szeretetben mindig jobban kell közelíteniük egymáshoz...”

„A magyar történelmet ismerem. A süllyedt korszakok hibáit, az Isten törvényébe ütköző bűneit mélyen fájdalom. De emelt hangon mondom, a magyar történelem nem katafalk és nem szemétdomb. Nemcsak bűn, - de megszentelt vér - és könnyfolyam is egyben.”

„Semmi kedvünk nincs a múlttól elszakadni. Mi hazánk érdekében csak a bűntől akarunk elszakadni, de az aztán mindegy, hogy múlt, vagy jelen bűnről van-e szó. A bűn lealacsonyítja a nemzeteket.”

„Nemzedékek türelméből, bizalmából, tetteiből épül föl a nemzet jövője, nem siránkozásokból.”

„A vallás és erkölcs magánügy, a bűn viszont közügy lett.”

„A hazugság, megtévesztés, erőszak - országunk nem kis szégyenére -, a történelem folyamán soha ilyen hullámokat nem vert.”

„Azt a téglát, amit te magad nem tettél a templomnak vagy az iskolának a falába, azt utánad soha senki oda nem teszi.”

„Mi nem akarunk mások lenni, mint magyarok! Még divatból sem engedünk jöttányit a magyarságunkból. Nem tűrjük, hogy magyarok Magyarországot ócsárolják. A magyar ne juttassa a magyart lakat alá! A magyar ne árulkodjék a magyarra!”

„Az alamizsna fészke sohasem az erszény, sohasem a ládafia, a fáskosár, a ruhatár, hanem az érző emberi szív. Legalábbis ez mozdít meg pénzt és anyagot helyéről a felebarát felé.”

„Az erőszak természete az, hogy ma csak szavazatot kényszerít ki, holnap már fenyegetésekkel szorít munkára, holnapután háborúba visz, majd erőszakkal a megsemmisülésbe kerget.”

„Ha van egymillió imádkozó magyar, nem félek a holnaptól!”

Tiszteletre méltó Mindszenty József, eredeti nevén Pehm József (Csehimindszent, 1892. március 29. - Bécs, 1975. május 6.) Esztergom érseke, Magyarország utolsó hercegprímása, bíboros. A magyar katolikus egyház egyik legnagyobb 20. századi alakja, akit a nyilasok és a kommunisták is üldöztek. Életútja bebizonyította, hogy a Rákosi-korszakkal és a nyilas diktatúrával - azok természetéből fakadóan - az egyház csak elvtelen, erkölcstelen és megalázó kompromisszumot tudott volna kötni, ennek pedig a bíboros sziklaszilárdan ellenállt.

Ifjúkora

A Pehm család Vas megyei nemesi család. A nemesi címet III. Károly magyar király adományozta 1732-ben. Szülei Pehm János és nemes Kovács Borbála szőlő- és földművelők voltak. Pehm János fiatal korában községbíró, majd közgyám, egyházközségi és később iskolaszéki elnök volt. József, az elsőszülött gyermek Csehimindszenten végezte el az elemi iskolát. 1903-tól a szombathelyi Premontrei Gimnáziumban folytatta a tanulmányait. Érettségi után papnövendéknek jelentkezett a szombathelyi püspöki szemináriumba.

1915. június 12-én gróf Mikes János megyés püspök szentelte pappá. Először káplán, hitoktató Felsőpatyon, majd 1917. január 26-tól a zalaegerszegi állami fiúgimnázium hittanára. 1919. februárjában az országgyűlési választások előkészítő bizottságának tagja. A hitoktató Mindszenty aktív politikai harcot folytatott a szociáldemokraták ellen, ezért a Tanácsköztársaság idején Szombathelyre internálták püspökével együtt, és csak 1919. május 19-én szabadult ki. A direktórium kiutasította Zala vármegyéből, szülőfalujába internálták. A kommün bukása után augusztus elején tért vissza Zalaegerszegre.

Első világháborút követő közéleti tevékenysége

Egész politikai pályáját, a politikával való foglalkozást is meghatározta számára Magyarország első világháborús veresége és a királyságot szétverő forradalmak élménye. A társadalmi rend bukásaként érte meg az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását, az uralkodó császári, illetve a királyi címéről való lemondatását, a köztársaság kikiáltását, az újabb, még elfogadhatatlanabb vörös forradalmat és a román megszállást.

1919. október 1-től Zalaegerszeg adminisztrátora, 1921-től plébánosa. Fontos szerepet játszott a helyi közéletben és a hívek körében. Korszerű egyházközséget, elmélyült hitéletet teremtett. Fölépíttette a zalaegerszegi Jézus Szíve ferences templomot és kolostort, a Notre Dame nővérek anyaházát és tanítónőképzőjét, elemi és polgári iskoláját; modernizálta a plébánia-épületet, szegények számára 34 főt befogadó szeretetotthont alapított, tanévenként szegény sorsú falusi fiúkról gondoskodott gimnáziumi tanulmányuk idején. Kialakította a házapostolok hálózatát, hitbuzgalmi egyesületeket szervezett, fölújította a katolikus művelődési ház működését, részt vett a Göcseji Múzeum létrehozásában, nyomdát létesített. Az 1920-as évek elején rövid időre tisztséget vállalt a Keresztény Párt vármegyei elnökségében.

A templomot 1925 júniusában kezdték építeni az utolsó magyar király, az akkor alig három éve elhunyt Boldog IV. Károly emlékére, ami egyedülállóvá teszi a világban. Az 1927. szeptember 25-i ünnepélyes felszentelésen sok neves személyiség, köztük Zita királyné, IV. Károly özvegye is részt vett. 1950 nyarán a szerzetesrendektől megvonták a működési engedélyt, a rendházat államosították, így a zalaegerszegi ferencesek helyett az épületbe a megyei hadkiegészítő parancsnokság költözött.

1927-től a szombathelyi egyházmegye zalai elmaradott részének püspöki biztosaként 19 új templomot, 7 plébániaépületet, 9 misézőhelyet, 12 iskolát építtetett és szervezte meg körülöttük a katolikus közösségek életét. Fontosnak tartotta az országos és helyi sajtót, igyekezett a katolikus szellemiséget érvényesíteni a zalaegerszegi és vármegyei újságokban. 1937-től pápai prelátus. 1939-ben gr. Teleki Pál miniszterelnök fölkérésére a magyar keresztény-nemzeti értékeket védő Nemzetpolitikai Szolgálat dunántúli vezetője.

A püspök

Árpád-házi Szent Margit lilimos, misekönyves alakja azért foglal helyet a címerben, mivel Szent Margit szentté avatása idején kerültem kapcsolatba

egyházmegyémmel; másrészt alakja felidézi az összes magyar szenteket és Veszprém szent múltját is, a szent Pannoniát, a Pannonia sacrát.'

1942 februárjában változtatta meg német eredetű családnevét - szülőfaluja, Csehimindszent után Mindszentyre. 1944. március 4-én XII. Piusz pápa veszprémi püspöknek nevezte ki. 1944. március 25-én az esztergomi bazilikában Serédi Jusztinián bíboros, prímás, esztergomi érsek szentelte püspökké. Hivatalát születésnapján, március 29-én foglalta el.

Püspöki jelmondatául a „Devictus vincit” (legyőzötve győz) mondatot választotta. Szigorú és következetes munkája során számos iskolát és plébániát alapított.

„Amikor XII. Pius pápa Őszentsége a nagy múltú veszprémi egyházmegye püspökévé legkegyesebben kinevezett, meghatott zarándokká váltam ezen az ősi tájon, ahol Szent István, Boldog Gizella, Szent Imre, Szent László és Szent Margit lábanyomát látom és járom. Szent István király alapvető kemény határozottsága, alamizsnás szívjósága és atyasága, Boldog Gizella gyermeknevelése és templomöltöztetése, liliosomos Szent Imre herceg örök fogadalma, Szent Margit királyleány nemzetéért vezeklő imája, élete, Szent László király kemény lovagiassága: mind-mind Pannonia virága."

Tervet dolgozott ki a püspöki és egyházmegyei földbirtokok fölosztására, de ezt a kormány megakadályozta. Meghatározó szerepe volt a Püspöki Kar 1944. júniusában a zsidók elhurcolása ellen tiltakozó körlevelének megalkotásában. Amikor a katonai hadműveletek elérték a Dunántúlt, a Dunántúl főpásztoraival közösen (Shvoy Lajos székesfehérvári, br. Apor Vilmos győri püspök és Kelemen Krizosztom OSB főapát) tiltakozó levelet fogalmaztak meg az ország elpusztítása és a zsidóüldözés ellen. A keresztény erkölcsre hivatkozva követelték a kormányzattól a magyar nép érdekeit nem szolgáló harcok megszüntetését. A Dunántúl főpásztorainak memoranduma címet viselő iratot 1944. október 31-én személyesen adta át a nyilas kormánynak.

A nyilas hatalomátvétel után 1944. november 4-én Szálasi Ferenc esküt tett a Szent Koronára, az új nyilas hatóságok minden közalkalmazottól megkövetelték, hogy esküt tegyenek a nyilas hatalomra. Mindszenty a Juramentum non - nincs eskü írással válaszolt. A hitvallását összefoglaló írás alcíme: A forradalmat és az Egyházat egyszerre szolgálni nem lehet.

A memorandum négy aláírója a nyilasok célkeresztjébe került. A kezdeményezés megtorlásául a veszprémi nyilas hatóság katonai célokra le akarta foglalni a menekültekkel telezsúfolt püspöki palotát. Mindszenty ezt megtagadta, ezért több papjával és kispapjával együtt november 27-én letartóztatták és a veszprémi vármegyei bíróság pincebörtönébe zárták. Fogva tartása közben ugyanott pappá szentelte több végzős kispapját és az erdélyi egyházmegye néhány menekült teológusát.

Mindszenty 26 pappal és kispappal együtt 1944. december 22-én a sopronkőhidai fegyházba került. Innen december 29-én boldog Apor Vilmos vértanú püspök közbenjárására átvitték az Isteni Megváltó Leányai apácarend soproni kolostorába és házi őrizet alatt tartották. Itt nyerte vissza szabadságát a szovjet csapatok 1945. április 1-jei bevonulásakor. 1945. április 20-án tért vissza püspöki székhelyére, Veszprémbe.

Igyekezett a háború okozta károkat helyrehozni, de gondja volt arra is, hogy hívei körében a harcok hónapjai alatt meglazult hitéletet, erkölcsi rendet papjai segítségével a korábbi szintre visszaállítsa. Ezt szolgálták havonta (fogsága idején is) kiadott püspöki körlevelei, egyházmegyéjében tartott bérmaútjai. Rövid veszprémi püspöksége alatt 34 új plébániát, 11 új falusi iskolát alapított. Jelentős szerepe volt a püspöki kar 1945. május 24-i, a háború utáni új helyzetben kiadott első közös körlevele megfogalmazásában.

A prímás

'Ha lesz egymillió imádkozó magyar, nem félek a jövőtől'

XII. Pius pápa 1945. augusztus 16-án a súlyos cukorbetegségben elhunyt Serédi Jusztinián hercegprímás utódjául kinevezte esztergomi érsekké. Grósz József kalocsai érsek, a püspöki kar elnöke szeptember 8-án személyesen adta át Mindszentynek a kinevezési iratot. Két nap gondolkodási idő után Mindszenty alávetette magát a pápai akaratsnak, és 1945. október 7-én Esztergomban beiktatták új hivatalába. Érseki székhelye október 7-én volt az esztergomi bazilikában. Ebben gondos lelkipásztorként a magyar katolikus egyház kb. 6 milliós hívő közösségének hitének és erkölcsi felfogásának erősítését jelölte meg legfontosabb feladatának. Kiemelkedő főpásztori feladatának tartotta az imádságnak és az engesztelés szellemének az elmélyítését: „Az én vágyam: egymillió katolikus magyar család térdreereszkedése és rózsalánca Mária felé határon innen, határon túl. Ez a lepantóinál és temesvárinál diadalmasabb erő; nincs éle emberek ellen, csak emberekért, javukra, megszentelésükre történik.”

Esztergomi székhelye beszédében, 1945. október 7-én imahadjáratot kezdeményezett: „Legyünk most az imádság nemzete. Ha újból megtanulunk imádkozni, lesz honnét erőt és bizalmat meríteni. Én is a milliók imahadjáratában, édesanyám mostantól még szorosabbra fogott rózsafüzérében bízom. Ne veszítsétek el bizalmatokat! Ha lesz egymillió imádkozó magyar, nem félek a jövőtől.”

1945 őszén és 1946. februárjában Rómában járt pápai kihallgatáson. 1946. február 21-én a pápa bíborossá nevezte ki. Amikor a pápa a római Szent Péter-bazilikában

fejére helyezte a bíborosok kalapját, így szólt hozzá: „A 32 közül te leszel az első, akinek vállalnod kell a bíbor színnel jelzett vértanúságot!”

A XX. sz. egyik legkiemelkedőbb magyar lelkeségi eseménye volt 1947. augusztus 15. - 1948. december 8. között az általa elgondolt és vezetett Boldogasszony Éve (Mária-év). A püspöki székhelyeken, a búcsújáró helyeken százezrek gyűltek össze, hogy hitben, erkölcsiségben, lelkeségben erősödjének. A Boldogasszony Éve kiemelkedő eseménye volt az 1947. augusztus 20-i kb. félmillió részvétellel a Szent István-bazilikától a Hősök teréig vezetett országos Szent Jobb-körmenet és Budapesten október 4-7 között a Mindszenty elnökletével tartott Nemzeti Mária-kongresszus (a hatóságok által nem engedélyezett katolikus nagygyűlés helyett). 1948. január 1-jei, újévi beszédében Esztergomban így szólt: „Észbontóan fájó gondolat volna, ha az ősi Máriás magyar földről a hit, remény és szeretet megfogyatkozásával az Isten Anyját száműznők vagy száműzni engednők és Szent István történelmi érvényű szerződését botorul felbontanók, megsemmisítenők. E kapcsolat felbontása népi öngyilkosság volna. Ez lenne a végső haláltánc és a nemzethalál, az örvény, amelyből nem volna menekvés, kiemelkedés. Felelőssé tesztek minden magyart, elsősorban a katolikusokat a nemzet eme biztos horgonyáért és a hozzá való görcsös ragaszkodásért, hogy a múlt évi nyilvános és ünnepélyes elkötelezettségeink nem lesznek csak merő jószándék, vízre írt betű, érett fejjel is csacska gyerekbeszéd.”

Folytatta a politikai küzdelmet és elítélte a németek kitelepítését, a katolikus sajtó korlátozását, ezáltal egyre inkább az antikommunista magyar politika vezéralakjává vált. Síkra szállt a kereszténydemokráciáért, a keresztény erkölcsi törvényeken alapuló társadalomért, amit egyetlen lehetséges alternatívaként tudott elképzelni szemben a kommunista és a magyar baloldali pártok által hirdetett szocializmussal és népi demokráciával.

A budaörsi Mindszenty szobor

Mindszenty, mint prímás kötelességének érezte a társadalmi élet erkölcsi vonatkozásainak segítő, jóakarató bírálatát. Vezetése alatt a magyar püspöki kar közös körleveleiben szavá tette, ha a proletárdiktatúra felé haladó államvezetés

megsértette a vallás- vagy lelkiismereti szabadságot, az iskolázás, a művelődés szabadságát; következetesen kiállt az alapvető szabadságjogok érvényesítéséért. Megszólalt a felvidéki magyarság deportálása, a délvidéki magyarok tömeges lemészárlása, a német kitelepítés embertelensége miatt, az ítélet nélkül bebörtönöztek és internáltak érdekében. 1945. október 18-án és 1947. augusztus 25-én a nemzetgyűlési képviselőválasztások előtt a püspöki kar közös körlevélben hívta fel a hívek figyelmét, hogy olyan pártokra szavazzanak, melyek programja evangéliumi szellemű.

Hercegprímási méltóságának nagy tekintélye és személyének rendkívüli népszerűsége miatt hamar a hatalom figyelmébe került. „Likvidálását szisztematikusan készítették elő” írta Közi Hováth József 1980-ban, Münchenben megjelent könyvében. „A posta felbontotta leveleit és lehallgatta a telefonbeszélgetéseit. Fényképezték és listára vették a látogatóit. Rendszeres jelentéstételre kényszerítették az érseki iroda egyik tisztviselőjét. A rendőrség kopói nemcsak vidéki hivatalos útjaira, hanem még a szülőfalujába is elkísérték...”. 1948. december 26-án hűtlenség, kémkedés, a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény és valutaüzerkedés gyanúja alapján törvény- és jogellenesen letartóztatták. A házkutatás után az elé tett jegyzőkönyvet nem írta alá. A bíborosok nemzetközi tekintélyére és jogállására hivatkozva tiltakozott a házkutatás önkényes végrehajtása ellen. A hírhedt ÁVH központban az Andrássy út 60-ban megkezdték kínzását és kihallgatását. „Mindszentyre vitathatatlanul könyörtelenül és igazságtalanul lesújtott Rákosi és elvbarátai bosszúvágya, holott biztos, hogy a bíboros nem Washington és nem a Vatikán utasítására vállalta föl a politikai opposíció szerepét, akármennyire is igyekezett a vád képviselője ennek ellenkezőjét alátámasztani abszurd túlzásokkal és kreált bizonyítékokkal. Mindszenty mindezt a maga konoknak is nevezhető meggyőződésével tette, egy világpolitikai fordulat reményében.” (Balog Margit: A Mindszenty-per) Végül a hírhedtté vált kirakat-perében életfogytiglani fegyházra ítélték.

A fogságban

Nyolc évet töltött különböző, számára is ismeretlen börtönökben. A legkegyetlenebb kínzásokon ment keresztül; akarattörő gyógyszerekkel kábították. Séta alatt nem imádkozhatott, 82 kilóról 44 kilóra fogyott. A megaláztatások elviselésében kemény jelleme, szilárd hite és egy töviskoronás Krisztus-kép segített. Az ismeretlen hívőtől kapott szentképet a börtönbe is magával vitte: oltárképként használta. Devictus vincit! Legyőzve győz! - olvasható a szentkép alján. „A felirat fele, a legyőzetés, rajtam is és az én életemben is megtörtént. De az állítmány a „vincit”...Isten kezében van” - írta Emlékirataiban. Testileg-lelkileg megkínózták, majd a Budapesti Népbíróság a hazug vádak alapján 1949. február 8-án első fokon, július 6-9-én másodfokon életfogytiglani fegyházra ítélte. Az ítélet a keresztény világban nagy fölháborodást váltott ki. Az utolsó szó jogán, békét kért az egyházának, a magyar államnak és a lelkének.

„Tisztelt Népbíróság!

Az utolsó szó jogán egy férfiú áll a magyar népbíróságnak a színe előtt, jelentős országos állásban és vádaktól terhelten. Félévszázados adottsággal állok itt, egy

határozott neveléssel és alapelvekkel. Ez a nevelés és ezek az alapelvek ugyanúgy vannak beépítve egy emberi életbe, mint ahogy a földre rá van építve a vaspálya. Ez a vaspálya visz és megmagyaráz sok mindent. Hálát adok az Istennek, hogy életem folyamán a jó szándékot nem veszítettem el. Reám a II. világháborús összeomlás után egy nehéz történelmi szerep várt, s ez abban állott, hogy nekem kellett az Evangélium összefogó világosságának és szeretetének a meghirdetője lenni. Ma reggel ez az imádság jött az ajkamra: Da pacem Domine in diebus nostris, in diebus istis! - Uram, adj békét ezekben a napokban! Nem a közeli vagy távoljövőbe, hanem érdekes, ez az ősi imádság azt mondja: ezekben a napokban. S ezt a békét én kértem az én Egyházamnak, amelynek szeretetét elhoztam ide is. Ezt a békét kértem a magyar államnak, amely iránt való engedelmisségemet megmutattam; s ezt a békét kérem a magam lelkének is....” (részlet Mindszenty József az utolsó szó jogán elmondott beszédéből)

XII. Piusz pápa megdöbbenéssel tiltakozott az igazságtalan és jogtipró ítélet ellen. 1949. február 12-én kiközösített mindenkit, aki részt vett Mindszenty elítélésében. Az Acerrimo Moerore kezdetű apostoli levelében nyilvánosan elítélte a bíboros bebörtönzését és kiemelte a per során tanúsított nem megfelelő bánásmódot. Az ENSZ közgyűlése megbélyegezte a kormány eljárását és nemzetközi sérelemnek nyilvánította a bíboros bebörtönzését.

Betegsége és a hatalmas nyugati külpolitikai nyomás hatására hat év budapesti börtön után 1955. július 14-től házi őrizetbe került. Előbb Püspökszentlászlón, majd november 2-ától a felsőpetényi Almásy-kastélyban tartották fogva.

A forradalom kitörése után 1956. október 29-én a kommunista pártközpont utasítására titkos helyre akarták vinni, aminek ellenállt. Október 30-án éjjel magyar katonák Pálinkás-Pallavicini Antal őrnagy vezetésével szabadították ki fogságából és Budapestre kísérték. (Az őrnagyot a forradalom elbukását követő véres megtorlás során 1957. december 10-én kivégezték.)

Szabadságának 4 napja alatt a magyar katolikus egyház jövőjével kapcsolatos teendőkről tárgyalt a püspöki kar tagjaival és egyházmegyeje vezetőivel és azonnal fölmentette hivatalukból a kommunistákkal kollaboráló papokat. budavári rezidenciáján fogadta a külföldi delegációkat, külföldi segélyszervek küldötteivel tárgyalt a Magyarországnak nyújtandó anyagi segítségről. Fölkeresték a református és evangélikus egyház vezetői is, de politikai pártok képviselőit nem fogadta. Nagy Imre kérésére november 3-án este beszédet mondott a Szabad Magyar Rádióban. Hangvétele egészen más, mint 56 után beállították. Amit akkor Mindszenty elmondott, annak jó része ma is irányadó lehetne. Kiállt a nemzeti szabadságharc céljai mellett, s a polgári demokrácia jövőképét vázolta föl. Nem nyitott frontot a kommunista Nagy Imre vezetett kormány ellen, de annak tagjait a "bukott rendszer örököseinek" nevezte. A beszédről nem engedett magnetofonfelvételt vagy lemezt készíteni, mert félt, hogy beszédével később visszaélnek, ellene fordítják. (Ahogy Ez később lényegében meg is történt.)

A rádió szózat hiteles szövegét Emlékirataim című önéletrajzi munkájából ismerhetjük, melyet így vezet fel: „A sokszor támadott és fondorlatosan meghamisított szózat hiteles szövegét szükségesnek tartom itt közreadni.”

„Ugyanazzal a testi és szellemi épséggel állok meggyőződésemmel, mint nyolc éve, bár a fogság megviselt. Azt sem mondhatom, hogy most már őszintén beszélek, mert én mindig őszintén beszéltem; vagyis kertelés nélkül mondtam azt, amit igaznak és helyesnek tartok. (...)

„Mi kis nemzet vagyunk. Kis ország a földgömbön. Ám valamiben mégis elsők vagyunk: egy nemzet sincs, amely ezeréves történelme során nálunk többet szenvedett volna... Folyton szabadságharcokat kellett vívnunk. Legtöbbször a nyugati országok védelmében. Ez megakasztotta a nemzetet s mindig újra, saját erőnkől kellett felemelkedést keresnünk ...Most történt először a történelem folyamán, hogy Magyarország a többi kultúrnép valóban hathatós rokonszenvét érdemli. Mi meg vagyunk illetődve, s egy kis nemzet minden tagja szívből örül, hogy szabadságszeretetéért a többi nép felkarolja ügyét... Himnuszunk így folytatódik: ha küzd ellenséggel. De mi rendkívül nehéz helyzetünkben is azt reméljük, hogy nincsen ellenségünk. Mi sem vagyunk ellensége senkinek. Minden néppel és országgal barátságban akarunk élni... A régi nacionalizmusokat mindenütt át kell értékelni. *A nemzeti érzés ne legyen többé harcok forrása az országok közt, hanem az igazság fundamentumán a békés együttélés záloga...* így az egyik ország haladása a másikat is előreviszi... Mi, a kis nemzet, barátságban, zavartalan, békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal. Jósomszédi viszonyban Prágával, Bukaresttel, Varsóval és Belgráddal... Egész helyzetünket azonban az dönti el, hogy a 200 milliós orosz birodalomnak mi a szándéka a határainkon belül lévő katonai erejével... Mi semlegesek vagyunk, mi az orosz birodalomnak nem adunk okot a vérontásra. Csak ellenséges népre szokott rátörni a megtámadott másik ország. Mi most nem támadtuk meg Oroszországot! *Őszintén reméljük, hogy az orosz fegyveres erők mielőbbi kivonása országunkból – megtörténik.*”

„...1945-től egy vesztett, számunkra céltalan háború után, erőszakkal épült ki az itteni rendszer, amelynek örökösei most a tagadás, megvetés, undor és elítélés izzó bélyegét ütik annak minden porcikájára. A rendszert az egész magyar nép söpörte el. Az örökösök ne kívánjanak erről még egy bizonyosságot. A világon páratlan szabadságharc volt ez, a fiatal nemzedékkel népünk élén....”

„... Közvetlen éhínségbe kerültünk. Ezért a munkát, a termelést, a helyreállítási feladatok elvégzését mindenütt azonnal fel kell venni. Saját összességünk, nemzetünk érdekében s a nemzet életének folytatásához szükséges ez – haladéktalanul. *Új, visszaélésmentes választás szükséges, amelyben minden párt indulhat.* Én pártokon kívül és – állásom szerint – felül vagyok és maradok. Ebből a tiszteből figyelmeztetek minden magyart... *Mert az országnak sok mindenre van most szüksége, de minél kevesebb pártra és pártvezérre.* Maga a politizálás most másodrendű ügy: a nemzet léte és a mindennapi kenyér a mi gondunk ... Magánbosszúkat el kell kerülni, ki kell küszöbölni... Leleplező' vallomásokhoz sem fűzhetünk egyetlen megállapítást sem, mert az országos munkafelvételt és a termelés folytatását hátráltatná... Kizárólag kultúrnacionalista elemű nemzet és ország akarunk lenni... Mint a katolikus egyházfej kijelentem, hogy – amint azt a püspöki kar 1945-ben közös körlevélben kijelentette –, nem helyezkedünk szembe a történelmi haladás igazolt irányával, sőt az egészséges fejlődést mindenben

előmozdítjuk. (!) Azt a magyar nép természetesnek találja, hogy nagy múltú és nagy értékű intézményeinkről gondoskodni kell..." (Részletek Mindszenty József 1956. november 3-án elhangzott rádióbeszédéből.)

November 4-én a Parlamentben találkozott Tildy Zoltán, Bibó István és Vas Zoltán politikusokkal, majd visszaindult Prímási Palotába, de oda már nem juthatott el, mert hajnalban a szovjet csapatok támadásba lendültek. A hidakat a szovjet katonai egységek lezárták, Budapestet ellepték a szovjet tankok, így a bíboros arra kényszerült, hogy az amerikai missziónál kérjen menedéket. Ott tartózkodását először csak rövidnek vélte, arra számított, hogy az ENSZ a Szovjetuniót hadereje visszavonására készíti. Erre az ENSZ-közgyűlés szovjet lerohanást elítélő határozata is reményt nyújtott.

Az amerikai követség

Az Egyesült Államok kormányának hivatalos álláspontja szerint a Mindszenty ügy szigorúan csak a magyar kormányra és a Vatikánra tartozik, ezért nem avatkoznak be. Az amerikai követség pusztán menedéket nyújt számára. A kor szokásaihoz képest nagyon gyorsan megkapta a menedékjogot. De azért a védelem ellenére ez a státusz egy újabb bezártságot jelentett számára, végig kontroll alatt állt. A személyes egyházi és világi levelezését csak a követségen keresztül végezhetette. E követségi félrabságban készítette el emlékiratait, valamint a magyar történelem nagyszabású, kéziratban maradt összefoglalóját, s tanulmányokat a XX. század 2. felének egyháztörténetéről.

Kádár Jánosnak személyes ügye volt Mindszenty tevékenysége és helyzete, ő volt ugyanis a belügyminiszter, amikor a bíborost letartóztatták. Így aztán ezért is a Kádár-rendszer egyik kiemelt közellenségévé vált. A kiszorított helyzetbe kerülő katolikus egyházban, a Rákosi és a korai Kádár-diktatúra alatt két „világ” alakult ki. Azoknak a világa, akik az állammal kapcsolatot találtak, és azok, akiket az állam üldözött. Az egyházellenes politikának alapvető eleme volt a kereszténységnek minden szinten való megosztása.

Mindszenty kész volt menedéke elhagyására, külföldre távozásra is készen állt, de ennek ellenében azt kívánta, hogy a kormány enyhítsen a magyar katolikus hívők jogfosztottságán. Tegye szabaddá a hitoktatást, a papnevelést, egyesületek alakítását, a sajtót.

1963. áprilisában a Szentszék megbízásából Mindszentyt többször meglátogatták vatikáni diplomaták és Franz König bécsi bíboros is. A téma Mindszenty Vatikánba települése volt. A kormány hozzájárulását ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a Vatikán biztosítja: Mindszenty nem nyilatkozik elítéléséről és fogságáról, a hazai politikai viszonyokról, a magyar katolikus egyház helyzetéről, s kimenetele után lemond érseki tisztéről. A vatikáni küldöttek eleinte elutasították, majd - Mindszenty tudta nélkül - elfogadták e föltételeket. Mindszenty, teljesítve VI. Pál pápa kérését, 1971. szeptember 28-án elhagyta a követséget és Rómába ment.

Száműzetésben

1971. szeptember 28-án az Apostoli Szentszék és a Magyar Népköztársaság megállapodásának megfelelően szándéka ellenére, de a pápának fogadott

engedelmesség okán elhagyta Magyarországot. A Vatikán és a magyar állam között létrejött megállapodás következtében nyílt erre lehetőség. Személye akadályozta a magyar állam és az Amerikai Egyesült Államok közeledését. Az amerikai követségről történt szabadulásának a Magyar Szocialista Munkáspárt azt is feltételül szabta, hogy kérje az 1949-es perében kiszabott büntetése elengedését, amit a bíboros visszautasított. Kiutazásakor a magyar igazságügyi hatóság utána küldte a kegyelmi iratot, de azt Mindszenty szintén elutasította. Ragaszkodott ahhoz, hogy a hatóságok hamisan vádolták meg.

Lelkiismereti kötelességének érezte, hogy a világban szétszóródott magyarokat hitükben és magyarságukban erősítse. „A nagyvilágban szétszórt híveimet látogatom és igyekszem őket hitükben megerősíteni. Amíg az Úr életben tart, egészséget ad, mindenhová elmegyek, ahová meghívnak, ahol szívesen látnak, s ahol értelme van látogatásomnak” Ezért intenzív lelkipásztori munkába kezdett, nyugat-európai városokban és búcsújáróhelyeken fölkereste a magyarok sokaságát. Közben a Kádár-rendszer sürgette a Szentszékét, hogy teljesítse ígéretét és fossa meg Mindszentyt az esztergomi érseki tisztségétől. VI. Pál pápa 1973. november 1-jén levélben kérte őt a lemondásra, de lelkipásztori okokra hivatkozva Mindszenty nem teljesíthette azt. Végül a pápa engedett Kádárék követelésének, mert ennek fejében szabadon engedték a kommunista börtönökbe zárt papokat és egyházi személyeket. Sokan nem tételezték fel a Vatikánról, hogy ilyen komoly engedményt tesz a Mindszentyt hamis vádak miatt bebörtönző kommunistáknak, ráadásul ilyen erőteljes formában, megsértve az idős bíborost és sok magyar katolikus hívő érzelmeit. Amikor VI. Pál pápa találkozott vele, neki adta mellkeresztjét és gyűrűjét. Mindszenty megértette a történeteket, de úgy ítélte meg, hogy ez a megállapodás személyi szabadságát súlyosan sérti, ezért saját akaratából - de a Szentszék sem akadályozta meg a döntését - az egyházjogilag a magyar prímások alá tartozó bécsi szemináriumba, a Pázmáneumba utazott és haláláig ott élt. A pápa pedig a bíboros haláláig nem nevezett ki új esztergomi érseket.

mariazell-i sírja

December 18-án a Szentatya mégis megüresedettnek nyilvánította az esztergomi érseki széket, amit 1974. február 5-én tettek közzé. A pápa utasításának Mindszenty engedelmeskedett, többé nem használta érseki címét.

A bíboros mély fájdalommal vette tudomásul a pápa döntését. Félt, hogy ez zavart és kétséget kelthet híveiben. Tiltakozásul hat pontból álló kommunikét adott ki, s ebben a világ közvéleménye számára világosan megindokolta, miért nem mondhat le a magyar primás ezekben a drámai időkben.

Felmentése után a világ minden magyarulakta országát felkereste, és meglátogatta híveit. A Vatikán keleti politikájának köszönhetően a Szentszék általi megaláztatás ellenére folytatta pasztorációs útjait.

Tovább folytatta lelkipásztori útjait, s ezután is sokan keresték föl a Pázmáneumban. Amerikai útja során a keresztény nevelésről tartott előadása után a Dallasi Egyetem díszdoktorrá avatta. Októberben a frankfurti nemzetközi könyvkiállításon mutatták be emlékiratait, amelyet világnyelvekre fordítottak. Venezuelai útjáról visszatérve, párizsi, majd skandináviai útját tervezte, amikor beteg lett, s pár hét múlva meghalt meg Bécsben, az irgalmasok kórházában.

1975. május 6-án halt meg 83 éves korában a bécsi Irgalmasok Kórházában. „A hír hét perc alatt fut körül a világon” - írja Csonka Emil: A száműzött bíboros című Nyugaton megjelent könyvében. „Megkondul a bécsi dóm lélekharangja. Utána másutt is, öt kontinensen, amerre járt, megszólalnak a harangok. Csak Magyarországon nem. Mégis percekben belül megtudta az egész ország.”

„Ha számkivetésben halok meg, temessenek el ideiglenesen a máriazelli kegytemplomban”- írta végrendeletében. Hiszen Mariazell katedrálisát Nagy Lajos királyunk építtette, egy török feletti győzelme emlékére. Mindszenty, a bujdosó magyar bíboros azért temettette ide magát, mert magyar földben akart megpihenni - amíg Magyarország fel nem szabadul.

Mariazellben sokezernyi gyászoló hívő jelenlétében. 1976. május 30-án mintegy 3 ezer magyar zarándok jelenlétében áldották meg a sírkövet. Felirata: JOSEPHUS CARDINALIS MINDSZENTY/ PRIMAS HUNGARIAE / MDCCCXCII - MCMLXXV / VIXIT ET VIVAT PANNONIAE SACRAE (Mindszenty József bíboros, Magyarország primása 1892-1975. Élt és él a szent Pannoniáért). A Mindszenty-Alapítvány által elhelyezett vörösmárvány tábla felirata: „Ez a márványkô fedi most - míg a felszabadult haza földjébe megtérhet - Mindszenty József maradék porait. Született Csehimindszenten 1892 március 29-én; pappá szentelték Szombathelyen 1915-ben, négy év múlva Zalaegerszeg plébánosa, majd 25 év után veszprémi püspök; 1945-ben esztergomi érsek, Magyarország bíboros hercegprimása. Helytállt Istenért, Egyházért és szenvedő népéért. az elnyomó hatalom kétszer vetette fogságba; 1949-ben pedig életfogytiglani börtönre ítélte. Bilincseit 1956-ban a felkelt nép verte le. Miután a szovjet erőszak leigázta az országot, 15 évig az amerikai egyesült államok budapesti követségén kapott menedéket. Engedelmisségből vette magára a számkivetés nehéz keresztjét s aggastyánként lett a világban szétszórt magyarság hű pásztora és igaz atyja. Meghalt Bécsben 1975 május 6-án.

Tisztelete

1975-1991 között magyarok sokasága rótt le tiszteletét sírjánál.

II. János Pál pápa Mindszenty József esztergomi sírjánál imádkozik

A Budapesti Népbíróság a IX. 254/1949 számon lefolytatott koncepciós per ügyében a Legfőbb Ügyészség már 1989 végén perújítási nyomozást rendelt el. A rehabilitálási eljárást hivatalosan 2012-ben zárták le. Ebben Mindszenty bíboros teljes jogi, erkölcsi és politikai rehabilitálása megtörtént a magyar állam részéről. (1956. X. végén már a Nagy Imre-kormány is rehabilitálta).

Majd „Amikor Mária és Szent István országa felett lenyugszik a moszkvai hitetlenség csillaga,” holttestét Esztergomba vitték. Hamvait 1991. május 4-én az esztergomi bazilikában hívők tízezrei jelenlétében, ünnepélyes gyászmise és világi megemlékezések kíséretében helyezték végső nyughelyére az esztergomi érseki kriptába, az esztergomi bazilika altemplomában.

Újratemetése kapcsán fedezték fel, hogy teste - a katolikus hagyomány szerint a szentség állapotát jelző módon - igen jó állapotban maradt fenn.

A boldoggáavatási eljárás megindítását külföldi papok 1986-ban kezdeményezték, 1994: az esztergom-budapesti főegyházmegye főpásztora, Paskai László bíboros érsek és a magyar püspöki konferencia is támogatta. A szükséges iratokat a posztulátor 1996 őszén átadta a Szentszék illetékeseinek.

A tiszteletre méltó bíboros hősiiesen helyt állt a hit, remény és szeretet teológiai erényeiben, valamint a négy sarkalatos erényben, az okosságban, igazságosságban, erősségben és mértékletességben. „Személye jelképpé magasodott, a magyar katolikus közösség és az egész megkínzott és elnyomott magyar nép jelképévé”.

Március 31. - Varsói Szerződés

*A Varsói Szerződés szervezetének jelvénye.
A körfelirat jelentése 'A béke és a szocializmus uniója'
„A béke és a szocializmus uniója”*

A Varsói Szerződés néven létrejött katonai együttműködési szervezet 36 éves működése 1955-ben kezdődött. Előzményének az tekinthető, hogy a nyugati hatalmak 1955. május 9-én a nemrég megalakult NATO teljes jogú tagjává fogadták a szuverenitását visszanyerő Német Szövetségi Köztársaságot. A válasz nem késett soká, rá öt nappal a szocialista államok szovjet katonai vezetés mellett létrehozták a Varsói Szerződést.

A nyolc állam (Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, NDK, Románia és a Szovjetunió) barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt írt alá. A katonai szövetség keretében közös parancsnokság alá helyezett, egyesített fegyveres erőket hoztak létre. E haderők vezetése természetesen szovjet kézben volt.

A Varsói Szerződés tehát „hivatalosan” önvédelmi célból jött létre. Legyen segítség, ha egy külső állam, vagy katonai tömb - a NATO - támadást indítana a szocialista blokk egyik országa ellen. Emiatt „ellen-NATO-nak” is nevezték és a hidegháború kiéleződésének ékes bizonyítékaként szokták értékelni. A hidegháború idején sokan tartottak attól, hogy a két hatalmas katonai tömb között kitör majd a háború, amely a szemben álló nukleáris arsenálok bevetése esetén könnyen lehetett volna az emberiség utolsó háborúja is - de erre szerencsére nem került sor.

A szövetség megalakulásának hátterében egy másik szempont is fontos szerepet játszott.

Az osztrák állam semlegességét kimondó államszerződést ugyancsak 1955. májusában írták alá. Történetünkben ennek az a jelentősége, hogy ezzel a szovjet csapatok ausztriaiain kívül a romániai és magyarországi állomásozásának jogi alapja is megszűnt. A párizsi békeszerződés ugyanis engedélyezte az

utóbbiak területén az Ausztriába telepített megszálló csapatok és a Szovjetunió közötti szárazföldi összeköttetés biztosítását. A megszállás felszámolása pedig indokolatlanná tette a magyar és román területen a szovjet haderő jelenlétét. De Hruscsov a Varsói Szerződés életre hívásával kiváló ürügyet talált a „baráti országok” további katonai ellenőrzésére. Bár a szerződés szövege nem írta elő a szovjet csapatok állomásoztatását a szövetséges országokban, a „nyugati agresszorok elleni védelem” szükségességére hivatkozva mégis megfelelő politikai keretet adott ehhez. Vagyis a szövetség inkább volt a szocialista tábor Szovjetunióhoz való lojalitását biztosító politikai eszköz, mint a hidegháborús katonai konfrontáció eleme.

A lengyel fővárosban 1955. május 14-én, az aláírás napján a Német Demokratikus Köztársaság küldöttsége nyilatkozatot tett közzé, amely két vonatkozásban is elgondolkoztató mozzanatokot tartalmazott. Az NDK-kormány akkor úgy látta - legalábbis a nyilatkozatból ez tűnt ki -, hogy a Varsói Szerződés „nagy támogatást nyújt a német népnek Németország békés és demokratikus újraegyesítésére irányuló törekvésében”. A nyilatkozat másfelől leszögezte: „A jelen barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés aláírásánál a Német Demokratikus Köztársaság-kormány abból indul ki, hogy az egyesített Németországot nem fogják terhelni azok a kötelezettségek, amelyeket Németország egyik vagy másik része vállalt magára az ország egyesítése előtt megkötött katonai és politikai szerződésekben és egyezményekben.” A varsói aláírási ceremónián megfigyelőként részt vett a Kínai Népköztársaság akkori védelmi minisztere, Peng Tö-huaj, az államtanács elnökhelyettese, aki nyilatkozatban közölte: Kína-kormány és (akkor) 600 millió népe teljes mértékben egyetért a szerződéssel és támogatja azt. „Meggyőződésünk - mondotta -, hogy az itt lezajlott értekezlet eredményei elő fogják segíteni a békeszerető országok és népek további tömörülését és jelentős mértékben hozzájárulnak a béke és a biztonság megszilárdításához nemcsak Európában, hanem az egész világon.”

A Varsói Szerződés legfelső intézménye a Politikai Tanácskozó Testület lett, idővel a tagállamok honvédelmi miniszterei és külügyminiszterei is külön tanácsokat alakítottak. A szövetséges államok haderejét mindvégig szovjet főparancsnokok irányították, lengyel helyettesekkel, és hasonló szokás alakult ki a törzsfőnöki és törzsfőnök-helyettesi pozíciók elosztásában is.

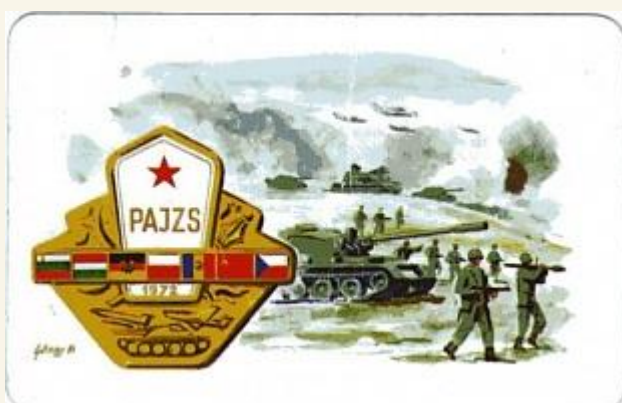
A szerződés fennállása során kétszer intézett fegyveres támadást, mindkét alkalommal saját tagállama ellen. 1956 őszén a Vörös Hadsereg egyedül leverte a magyar forradalmat, tizenkét évvel később pedig a tagok szovjet irányítás alatt - Románia és Albánia kivételével - együttes erővel fojtották vérbe a „prágai tavaszt.”

Az első repedés a szövetség rendszerében már 1956 októberében megtörtént. Nagy Imre kijelentette Magyarország katonai semlegességét, ezzel kilépését a Varsói Szerződésből. Ez azonban még egyoldalú sikertelen próbálkozás volt. Ténylegesen a Kínához közeledő Albánia lépett ki elsőként 1968-ban, de munkájában már 1962-től nem vett részt. Románia 1964-től csak bizonyos korlátozásokkal vett részt a katonai együttműködésben. A Varsói Szerződésről összességül azt mondhatjuk, hogy nem valódi, önkéntes együttműködésen alapult, hanem pusztán a szovjet befolyást biztosította, ami az egyes tagállamokban más-más mértékben érvényesült.

A nyolcvanas évek végén bekövetkező változások megkérdőjelezték a katonai szövetség létjogosultságát is. A szerződés felbontása mindaddig kényes kérdés volt, amíg a szovjet hadsereg a térségben állomásozott. 1990 tavaszán sikerült kieszközölni a Vörös Hadsereg csapatainak kivonását Magyarországról, júniusban Moszkvában Antall József magyar miniszterelnök már a katonai tömb azonnali feloszlására tett javaslatot. A szovjet vezetésnek ekkor még sikerült ezt elodáznia, de Németország újraegyesítése, az NDK kiválása már kivédhetetlen csapásnak bizonyult.

A lengyel, csehszlovák és magyar fél a Szovjetunió hozzájárulása nélkül is kész volt határozni a Varsói Szerződés jövőjéről. Moszkva elfogadva a helyzetet 1991. február 12-én bejelentette, hogy április 1-jéig felszámolják a katonai szervezetet, február 25-én, Budapesten pedig alá is írták az erről szóló szerződést.

A dokumentum értelmében március 31-én a Varsói Szerződés összes katonai szerve, intézménye és testülete befejezte működését. Lassan lezárult a kelet-európai szovjet csapatok kivonása (Magyarország esetében 1991. június 19-én). A Politikai Tanácskozó Testület 1991. július 1-i prágai ülésén aztán hivatalosan is megszűntnek nyilvánította a Varsói Szerződést. Ezzel az aktussal a hidegháború minden tekintetben véget ért, a Szovjetunió veresége pedig kétségbevonhatatlan volt.

A Szovjetunió tett még egy halvány kísérletet a NATO feloszlására. Ez természetesen sikertelen maradt és 1999. március 12.-én a Varsói Szerződés egykori tagállamai közül Csehország, Magyarország és Lengyelország a NATO tagja lesz. 2004 márciusában Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Románia és Szlovákia (valamint Szlovénia) is csatlakozik hozzájuk.

Tisztelt Rendtársak!

Ezúton is értesítek mindenkit, hogy 2022. március 12-én, 9.00 órától gyülekezünk a Pest Törzsszék, idei első állománygyűlésére,

mely rendezvényen a RENDI KÓDEX szerint a megjelenés kötelező!

Helyszín: Budapest IV., Árpád út 66.

Tisztelt Rendtársak, változatlanul várom ötleteiteket hírleveleink tartalmára vonatkozólag. v. Balog Barna tkp.
balog.barna.bb@gmail.com ☎ +36708857746